

บทที่ 4

ผลการศึกษา

การศึกษาเรื่อง การจัดการความขัดแย้งด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น กรณีศึกษา ประเพณี เลี้ยงดงหรือผีปู่และย่าและ ตำบลแม่เหียะ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการจัดการความขัดแย้งด้วยการใช้ประเพณีเลี้ยงดง หรือ ผีปู่และย่าและ ตำบลแม่เหียะ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ โดยการวิเคราะห์ข้อมูลในบทนี้จะแบ่งออกเป็นสองส่วน ได้แก่

ส่วนที่ 1 พัฒนาการความขัดแย้งในตำบลแม่เหียะ อำเภอแม่เหียะ จังหวัดเชียงใหม่

ส่วนที่ 2 การจัดการความขัดแย้งโดยใช้ประเพณีเลี้ยงดงหรือผีปู่และย่าและ

ส่วนที่ 3 ผลจากการจัดการความขัดแย้งโดยใช้ประเพณีเลี้ยงดงหรือผีปู่และย่าและ

ส่วนที่ 1 พัฒนาการความขัดแย้งในตำบลแม่เหียะ อำเภอแม่เหียะ จังหวัดเชียงใหม่

สภาพความความขัดแย้งในตำบลแม่เหียะ อำเภอแม่เหียะ จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าความขัดแย้งที่ปรากฏขึ้นเป็นความขัดแย้งที่ยอมความกันได้ไปจนถึงความขัดแย้งที่เกิดขึ้นเล็กๆน้อยๆ ในชุมชน ความขัดแย้งได้มีความเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพบริบทของสังคมที่มีความเป็นพลวัตที่มีการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองการปกครอง ทั้งนี้เพราะมีปัจจัยแวดล้อมหลายประการที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว เหตุการณ์ความขัดแย้งหรือปัญหาที่เกิดขึ้นในบางประเด็นอาจสิ้นสุดไปแล้ว พัฒนาการของความขัดแย้งที่เกิดขึ้น สามารถแบ่งออกเป็น 2 ช่วงใหญ่ คือ ช่วงมีการปะทะสังสรรค์กับสิ่งเร้าภายนอกเพียงเล็กน้อย และช่วงมีการปะทะสังสรรค์กับสิ่งเร้าภายนอกอย่างเต็มที่ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ช่วงมีการปะทะสังสรรค์กับสิ่งเร้าภายนอกเพียงเล็กน้อย

หลังจากเหตุการณ์ในสงครามโลกครั้งที่ 1 นับตั้งแต่สมัย ในสมัยของเจ้าแก้วนารัฐผู้ครองเมืองเชียงใหม่องค์สุดท้าย ในราวปี พ.ศ.2452-2482 จึงได้มีการฟื้นฟูประเพณีเลี้ยงดงหรือพิธีบวงสรวงปู่และย่าและ ขึ้นอีกครั้งทำให้บ้านเมืองมีความเจริญ และปฏิบัติสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน ต่อมาผลจากกระบวนการรวมศูนย์อำนาจนับตั้งแต่ปลายรัชกาลที่ 5 ทำให้ประเพณีเลี้ยงผีเมืองถูกสั่งห้ามและค่อยๆ เลือนหายไป ในขณะที่การเลี้ยงผีปู่และย่าและได้ถูกลดทอนความสำคัญเหลือเพียงการปฏิบัติเฉพาะในหมู่บ้านแม่เหียะ เรียกว่า เลี้ยงดง ความขัดแย้งระยะแรก

ราวช่วง พ.ศ. 2500 คือ ระยะที่ชุมชนพึ่งพาตนเอง ความขัดแย้งที่เกิดในตำบลแม่เหียะ มักเป็น ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นจากความตึงเครียดการตัดไม้ทำลายป่าของกลุ่มคนในพื้นที่แม่เหียะเองหรือพื้นที่ใกล้เคียง ซึ่งถือว่าเป็นความขัดแย้งด้านผลประโยชน์ อันเนื่องมาจากป่าไม้บริเวณดังกล่าวมีความอุดมสมบูรณ์เป็นอย่างมาก พื้นที่บริเวณนี้ ถือเป็นป่าต้นน้ำของลำห้วยแม่เหียะ ซึ่งหล่อเลี้ยงชีวิตคนในตำบลแม่เหียะ ตำบลสันผักหวาน ตำบลป่าแดด ป่าต้นน้ำนี้ได้สร้างความสมดุลให้กับชาวเชียงใหม่หลายร้อยปีมาแล้ว พื้นที่ในตำบลแม่เหียะ มีลักษณะเป็นดอย ซึ่งเรียกกันว่าดอยคำ ซึ่งชาวบ้านตั้งแต่สมัยโบราณลงหลักปักฐานเป็นหมู่บ้านแม่เหียะ จะใช้ชีวิตผูกพันกับธรรมชาติและผืนป่า และล่าสัตว์ป่าเพื่อดำรงชีพ เมื่อล่าสัตว์ได้ชาวบ้านก็จะนำมาแบ่งกัน พิธีเลี้ยงผีจึงมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับชาวลัวะ กลุ่มชนเก่าแก่ของทางตอนเหนือของไทย สะท้อนถึงการปะทะปะทะทางวัฒนธรรมระหว่างคติความเชื่อดั้งเดิมกับพุทธศาสนา ระหว่างกลุ่มชนพื้นเมืองเก่ากับกลุ่มชนที่อยู่ในวัฒนธรรมที่สูงกว่า ผสมผสานจนกลายเป็นธรรมเนียมปฏิบัติของชาวเมืองเชียงใหม่มาแต่โบราณในอดีตการเลี้ยงผีปู่และย่าและ เป็นส่วนหนึ่งพิธีเลี้ยงผีเมืองที่จะกระทำอย่างพร้อมเพรียงกันหลายจุดทั่วทั้งเมืองเชียงใหม่ในช่วงเดือน 8 ถึง เดือน 9 (ปีปฏิทินทางเหนือ) ดังคำกล่าวของผู้ให้ข้อมูล ดังนี้

...สมัยก่อนป่าไม้ ดิน ห้วยน้ำ มีความอุดมสมบูรณ์มาก พ่อผมเองก็มีการไปขุดดิน พอไปขุดดินก็จะนำเกวียนกับวัวไปด้วย พอไปขุดแล้วตอนเช้าเอาวัวไป จะไปจอดพักตรงนั้น เกวียนนี้เป็นหลายสิบเล่มเนอะ แล้วก็วัวจะเลี้ยงใกล้ ๆ สถานที่ตรงนั้น แล้วก็ไปขุดดิน พอขุดดินมาปั๊บเอาใส่เกวียนยังวัวที่ไปเลี้ยง แล้วก็กลับบ้าน ดินก็เอามาทำเป็นพวงกระเบื้อง เดิมเขาเรียกว่า ดินขอ แต่ที่เราเรียกทั่วไปคือกระเบื้องที่ไปมุงหลังคาแทนจากเท่านั้น

(ยงยุทธ คุณรา, ผู้ให้สัมภาษณ์, 9 มิถุนายน 2555)

จากการที่ชาวแม่เหียะมีชีวิตที่ผูกพันกับธรรมชาติ ส่งผลให้เกิดการแย่งชิงทรัพยากรเกิดขึ้น อันเนื่องมาจากความอุดมสมบูรณ์ของป่าไม้ต้นน้ำ จึงเกิดการตัดไม้ทำลายป่าที่เกิดขึ้นจากการทำกระเบื้องในช่วงของการเริ่มลงหลักปักฐานของชาวบ้าน และเกิดการแย่งชิงทรัพยากรน้ำมาใช้ในการดำรงชีวิตประจำวัน ดังคำกล่าวของผู้ให้ข้อมูลหลัก ดังนี้

...การไปขุดดินมาแล้วมาทำกระเบื้อง สร้างบ้านสร้างวัด พอทำกระเบื้องมันจะต้องใช้พื้นเผา คนไปทำลายต้นไม้ปีหนึ่งหลายร้อยต้นน่าตกใจนะ ตอนที่เราเป็นเด็กเราเห็นเกรียนนี้วันหนึ่งเป็น 30 – 40 เล่ม ที่ไปล่าไม้ออกมา เอาทรัพยากรมา ทะเลาะกันแย่งไม้มาเผาผืน ไม่มองหน้ากันก็มี

(ยงยุทธ คุณรา, ผู้ให้สัมภาษณ์, 9 มิถุนายน 2555)

...ในหมู่บ้านคนอยู่รวมกันเยอะ หมู่บ้านเฮาก่อนมีแล้ละ มีแต่มันบ่หนักหนาสาหัสเนอะ ก่อแย่งน้ำแย่งไม้ มาใช้ในชีวิตประจำวันกัน

(พรหมมา จินาราช, ผู้ให้สัมภาษณ์, 17 กรกฎาคม 2555)

...สมัยก่อนตอนที่ยังบ่ความเจริญ ผู้คนแม่เหียะก็ตัดไม้กันทุกวัน วันละหลายสิบเกรียน เป็นก่ไปไ้บ้าง ไปขายบ้าง จ้วงหลังบ่มีคนไ้ไม้ ก็เลยบ่ค่อยมีคนตัดไม้สักแต่มันก็อุดมสมบูรณ์น้อ ก็ตัดกันไปขายเตื่อ

(นันทา เลิศรัตน์, ผู้ให้สัมภาษณ์, 17 กรกฎาคม 2555)

ในปัจจุบัน ป่าในพื้นที่ตำบลแม่เหียะยังมีความอุดมสมบูรณ์ที่สุดในจังหวัดเชียงใหม่ ดังบทสัมภาษณ์ของนายกเทศบาลเมืองแม่เหียะ ดังนี้

...ป่าไม้ในแม่เหียะ ต้นไม้ซึ่งเป็นป่าผืนสุดท้ายของเรา ยังอนุรักษ์อุดมสมบูรณ์ไปด้วยป่า พืชัญหารต่าง ๆ ตอนนี้มันคงเป็นป่าผืนสุดท้ายแล้ว ที่เทศบาลแม่เหียะยังคงพยายามรักษาไว้อยู่ เขาเรียกว่าป่าแม่เหียะในหลังพืชสวนโลก

(ธนวัฒน์ ยอดใจ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 31 พฤษภาคม 2555)

ปัจจุบัน ได้มีการประกาศให้ป่าในพื้นที่แม่เหียะเป็นอุทยานแห่งชาติสุเทพ - ปุย เพื่อควบคุมและอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ แต่เดิมก่อนที่ป่าแม่เหียะจะได้รับการประกาศเป็นอุทยานแห่งชาติ ได้มีพระราชกฤษฎีกากำหนดให้เป็นป่าหวงห้ามเมื่อวันที่ 3 พฤษภาคม พ.ศ. 2492 ต่อมากรมป่าไม้ได้นำเสนอคณะกรรมการอุทยานแห่งชาติ เมื่อวันที่ 28 ตุลาคม 2517 มีมติเห็นชอบในหลักการให้กำหนดเป็นอุทยานแห่งชาติแต่ยังคงสภาพเป็นป่าสงวนแห่งชาติพิเศษอยู่ตามเดิม

ต่อมาในปีพ.ศ. 2540 เป็นระยะที่ชุมชนเริ่มมีการปะทะสังสรรค์กับสิ่งเร้าภายนอก หลังจากผ่านพ้นจากระยะที่ชุมชนพึ่งพาตนเอง เป็น คือ เทศบาลเมืองแม่เหียะ อันเนื่องมาจาก รูปแบบการปกครองแบบรวมอำนาจไว้ที่ศูนย์กลาง ต่อมา รัฐบาลมีนโยบายที่กระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นโดยการจัดตั้งองค์การบริหารส่วนตำบลหรือเทศบาลตำบลเพื่อบริหารจัดการและดูแลความเป็นอยู่ของท้องถิ่นให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เขตพื้นที่แม่เหียะรับผิดชอบโดยเทศบาลตำบลแม่เหียะ เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งเป็นสภาตำบลแม่เหียะ ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 2543 ได้ยกฐานะจากสภาตำบลแม่เหียะเป็น องค์การบริหารส่วนตำบลแม่เหียะ ต่อมาได้เปลี่ยนแปลงฐานะจาก องค์การบริหารส่วนตำบล เป็น เทศบาลตำบล เมื่อวันที่ 21 สิงหาคม 2550 ซึ่งมีนโยบายรับผิดชอบด้านงานประเพณี ศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม ซึ่งมีหน้าที่ความรับผิดชอบเกี่ยวกับงานส่งเสริมกิจกรรมทางศาสนา อนุรักษ์และส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่น พัฒนาและส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้วยเหตุนี้ เทศบาลเมืองแม่เหียะ จึงเข้าไปสนับสนุนการดำเนินประเพณีเลี้ยงดงหรือผีปู่และย่าและในหลายด้านทั้งทางด้านงบประมาณ ด้านการจัดการ พิธีกรรม การประชาสัมพันธ์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว และด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น และเกิดการเปลี่ยนแปลงของพิธีกรรม ซึ่งในครั้งอดีต พิธีการเลี้ยงดงหรือบวงสรวงผีปู่และย่าและ แต่เดิมชาวบ้านจะเป็นผู้จัดการบวงสรวงโดยการเก็บรวบรวมเงินชาวบ้าน 10 หมู่บ้านในตำบล แม่เหียะตามบ้าน แล้วแต่จะศรัทธา เพื่อดำเนินการซื้อควายและเครื่องบวงสรวงมาทำพิธีตามแบบโบราณที่สืบทอดกันมากราวร้อยปี ดังคำกล่าวของผู้ให้ข้อมูล ดังนี้

...ปู่ย่าเขาก็เล่าเฮื่องฮาว มาจนถึงรุ่นเฮา 60 ปีกว่า ก่อนวันงานประเพณีเปิ้ลมีปู่และย่าและ แม่บัวเรียวก่อจพจ้วยกันทำเครื่องเซ่น เขาก่อจ้วยทำบุญ 20 30 แล้วแต่เปิ้ลกับได้บังคับ เราก็ทำตามความสมัครใจ

(เจลีเยว แก้วสุดใจ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 22 มิถุนายน 2556)

ต่อมาเทศบาลเมืองแม่เหียะเข้าไปมีบทบาทในหลายส่วนในการดำเนินพิธีกรรม ในช่วงแรกของการเข้ามามีส่วนร่วมของหน่วยงานภาครัฐ จึงทำให้ชาวบ้านเกิดความไม่พอใจเป็นอย่างมาก งดการเก็บเรี่ยรายตามบ้านเพื่อซื้อควายและสิ่งของที่ใช้นในงานประเพณี และรับเงินสนับสนุนจากเทศบาลเมืองแม่เหียะแทน ซึ่งไม่เพียงพอในการใช้จัดประเพณี ความขัดแย้งที่เกิดขึ้น จึงเป็นความขัดแย้งที่เกิดจากการเข้าแทรกแซงการดำเนินพิธีกรรมระหว่างหน่วยงานของรัฐและชาวบ้านในตำบลแม่เหียะ ชาวบ้านเกรงว่าสมาชิกเทศบาลเมืองแม่เหียะบางคนไม่ใช่คนพื้นที่ จะเข้ามา

ส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินพิธีกรรมหรือการจัดเตรียมสิ่งของสำหรับการเซ่นไหว้ บวงสรวงปู่และย่าและ และประเพณีปฏิบัติการจัดรูปแบบการดำเนินประเพณีผิดเพี้ยนไปจากเดิมและทำให้การมีส่วนร่วมของชาวบ้านในการจัดประเพณีนี้ลดลง เนื่องจากเทศบาลเมือง แม่เหียะรับเป็นแม่งานในการจัด ประเพณี นักการเมืองเข้ามามีบทบาทเป็นตัวแสดงในการสนับสนุนประเพณีนี้ยิ่งขึ้น ซึ่งเป็นผลต่อความคิดทางการเมืองและส่งเสริมภาพลักษณ์ของตัวบุคคล ชาวบ้านบางรายจึงมองว่าการที่มีคนนอกพื้นที่เข้ามามากเกินไปจะทำให้ประเพณีนี้ผิดเพี้ยนไปจากเดิม มีการเพิ่มเติมพิธีกรรมเพิ่มเติมจากเดิม เช่น พิธีบวงสรวงที่ศาลาหมู่บ้านปู่และย่าและเซ็งดอยคำ บางปีมีการงดเว้นการฆ่าควายในดง หากแต่ไม่นานก็กลับมาทำ ความเปลี่ยนแปลงจากการดำเนินงานของเทศบาลเมืองแม่เหียะ ขับเคลื่อนประเพณีด้วยงบประมาณ และการประชาสัมพันธ์ประเพณีนี้ มากกว่าเน้นการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน จากความขัดแย้งในประเด็นนี้ทำให้การดำเนินงานด้านอื่นๆของเทศบาลเมืองแม่เหียะเป็นไปได้อย่างยาก เพราะชาวบ้านไม่ให้ความร่วมมือกับกิจกรรมของเทศบาลเมืองแม่เหียะ ตามบอกเล่าของผู้ให้ข้อมูลหลัก ดังนี้

...สมัยก่อนมันก็ไม่มีใครเป็นเจ้าของไปช่วยกัน แล้วมันก็ไม่ค่อยเป็นสัดส่วน เพราะว่ามันทำตามมีตามเกิดชาวบ้าน แต่ ณ ปัจจุบัน เราไม่มีอะไรไปรับพระสมัยก่อน กว่าพระจะมาได้ ก็ต้องนั่งกับพื้น แต่อันนี้มันก็ทำให้ดีขึ้น เทศบาลก็เข้าไปหน่วยงานต่าง ๆ กำหนดผู้ใหญ่บ้านก็เข้าไปช่วยกันดูแล แล้วก็ทำให้ดีขึ้นอะไรต่าง ๆ เข้าไป สมัยก่อนทำแบบง่าย ๆ แต่ ณ ปัจจุบัน มูลนิธิอะไรเข้ามาเกี่ยวข้อง มันก็ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงบางอย่าง เมื่อก่อนทำแบบง่าย ๆ ตอนนี้เราก็เป็นกิจจะลักษณะมากขึ้น (ยงยุทธ คุณรา, ผู้ให้สัมภาษณ์, 9 มิถุนายน 2555)

...แต่ก่อนก็มาเก็บเงินเนอะ คนละเล็กละน้อย เมื่อก่อนนั้นไม่มีอะไรนะ ไม่มีเทศบาลเทศเป็นอะไร ตอนที่ไม่มีเทศบาล เบิ้ลก็เก็บทีละเล็กละน้อย ๆ ชาวบ้านตอกลงกายที่ไหนก็เก็บๆ มา ผู้ใหญ่บ้านเก็บมาเอามาซื้อของพวกนี้ เครื่องเซ่นไหว้ มีหลายๆ อย่างที่เบิ้ลไปหาเอาใจ

(นันทา เลิศรัตน์, ผู้ให้สัมภาษณ์, 22 มิถุนายน 2556)

...เทศบาลนายคนก่อน ให้งบมา 6,000 แล้วควายนี้น้ำมันปล่าย ยายก่อเปิ้ล มาหอมได้หมื่นปล่าย ยายก่อไปซื้ออะหย่างมาเพิ่มกันไป อันปุ่นก่อเหล้า ไหนจะกำ ไน่นกำนี้มีไน่นี เอาหื้อนายก เหลือตะอี่ชาวบาท ยายก่บอคนายกว่าเงินมันบ่พอเนื้อ ต้องมาเรียรายเพิ่มกัน

(บัวเรียว ใจใหญ่, ผู้ให้สัมภาษณ์, 13 พฤศจิกายน 2555)

...ตะก่อนนี้ปี่ก็บ่ค่อยพอใจเนื้อที่เทศบาลเปิ้ลเข้ามาจัดการไน่นี มาทำเป็นฮู้ดี บ่ ใจคนในพื้นที่แต่ๆ แต่มาสั่งให้ทำหย่งที่มันบ่ตูกต้อง ปี่ก็ดำเปิ้ลเลอะเนื้อ บ่เกรงใจแฮม เพราะคิดว่า เขาจะต้องฮักษาประเพณี ต้องทำให้ปุ่นยาตูกต้อง พออีกพอใจ จะได้บ่มีภัย อยู่กันอย่างมีความสุข

(นันทา เลิศรัตน์, ผู้ให้สัมภาษณ์, 22 มิถุนายน 2556)

...นักก่านเมืองเข้ามาจ่วยทำไน่นทำนี่ เป็นประธานไน่นี แต่ก่อนบ่มี ปะเต็วไนี้ มาปะตลอด มาเป็นประธานเปิด ประทานสงฆ์ แต่จริงแล้วก่อบ่ได้ตาอะหย่างมากมาย แค มาเอาหน้าเจยๆ มาตำผิดเพี้ยนไปหมัด พอผิดใจกันเรื่องจัดงาน ก่อบ่อยากยุ่งหรือให้ ความฮ่วมมือเฮื่องอื่นเหมือนกัน

(เจลิยว แก้วสุดใจ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 22 มิถุนายน 2556)

2. ช่วงมีการปะทะสังสรรค์กับสิ่งเร้าภายนอกอย่างเต็มที่

เมื่อถึงช่วงปลาย พ.ศ. 2520 เป็นระยะที่ชุมชนเริ่มมีการปะทะสังสรรค์กับสิ่งเร้าภายนอกมากขึ้น เกิดจากการเข้ามาของสื่อ ทำให้พิธีเลี้ยงผีปู่และย่าและออกรายการโทรทัศน์ นับตั้งแต่ต้นปี พ.ศ. 2530 และยังคงได้รับความสนใจจากสื่ออย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้พิธีเลี้ยงผีปู่และย่าและเริ่มมีชื่อเสียงโด่งดัง สิ่งที่ตามมา คือสภาพแวดล้อมแบบสังคมชนบทของแม่เหียะได้เปลี่ยนไป การทำนาและความจำเป็นในการใช้น้ำจากห้วยแม่เหียะของชาวบ้านลดลง งานรับจ้างและการทำงานในเมืองเข้ามาแทนที่ภาคการเกษตร การเติบโตและการขยายตัวของเมืองเชียงใหม่ ก่อให้เกิดบ้านจัดสรรชานเมืองและประชากรกลุ่มใหม่ที่รุกคืบเข้ามาในบริเวณทลพื้นที่ของชาวบ้านเดิม ชาวบ้านซึ่งเป็นผู้ขับเคลื่อนพิธีกรรมเริ่มประสบปัญหา ผู้นำชุมชนไม่สามารถระดมชาวบ้านได้ด้วยว่าพิธีกรรมหาได้สัมพันธ์กับวิถีชีวิตในความเป็นจริงของพวกเขาก็ต่อไป ท่ามกลางความเป็นชุมชนแม่เหียะได้กระจายออกไปสู่สังคมภายนอกมากยิ่งขึ้น ด้วยสื่อและการประชาสัมพันธ์ที่กระจายเรื่องราวของประเพณีเลี้ยงดงหรือผีปู่และย่าและมากขึ้น ผ่านทางโทรทัศน์ วิทยุ หนังสือ

ราชการ สังคมออนไลน์และคลิป์วิดีโอ ทำให้เกิดความขัดแย้งทางด้านความเชื่อระหว่างคนในชุมชนแม่เหียะและบุคคลต่างถิ่นหรือบุคคลนอกพื้นที่ อันเนื่องมาจากความคิดและทัศนคติที่มีต่อประเพณีปู่และย่าและแตกต่างกัน ส่งผลให้เกิดความขัดแย้งทางด้านความเชื่อ จากการเล่าขานตำนานผีปู่และย่าและเป็นเวลาร้อยกว่าปี เป็นเรื่องเล่าขานสืบต่อรุ่นต่อรุ่นถึงการฆ่าควายหนุ่มที่มีก๊ีบเท้าสี่เหลือง เขาควายยาวเท่าหู ๓ สถานที่คือดงหลวงใกล้ๆ กับดอยคำ ทิศใต้ของดอยสุเทพ เชียงใหม่ ด้วยวิธีการจับผูกกับต้นไม้และแทงในเวลาใกล้ฟ้าสาง เป็นเรื่องที่ประชาชนทั่วไปในปัจจุบันรับไม่ได้ และกล่าวว่าเป็นการทารุณสัตว์ และ ในระยะเวลาหนึ่งมีคำสั่งให้ล้มเลิกประเพณีนี้ไป จึงทำให้ชาวบ้านไม่พอใจและออกมาเรียกร้องความเป็นธรรม เกิดการทะเลาะเบาะแว้ง ประเด็นนี้ในหมู่บ้าน ดังคำบอกเล่าของผู้ให้ข้อมูล ดังนี้

...สื่อที่เข้ามาบอกว่า มันเป็นการโหดที่ทำให้เราต้องไปฆ่าควาย คนต้องไปกิน เราก็เข้าใจว่ายักษ์มันต้องกินเนื้อ มันต้องกินเนื้อสดอยู่แล้ว หรือถ้าเราดูทีวียักษ์มันกินคน สมัยก่อนมันจะกินคน เรื่องทางวัฒนธรรมผมคิดว่ามันเป็นสิ่งที่จะต้องทำ ไม่ใช่ป่าเถื่อน บางทีสื่อมันก็ออกข่าวชาวต่างชาติมันมา เอ๊ะ มันทำได้อย่างไร กินได้อย่างไร กินเนื้อสด ทั้งเลือดทั้งอะไรต่าง ๆ มันไม่น่าจะเป็นไปได้ นี่คนดิบ คนผี คนป่าอย่างเนีย แล้วก็เขียนเกินเลยไปนะ มันก็ทำให้เกิดปะทะกันได้ พอตอนหลัง ๆ มา ก็มีคนเข้าใจได้ทำความเข้าใจกับผู้ว่า มันเป็นวัฒนธรรมตรงนี้ที่เราไม่ทำไม่ได้ จะอะไรก็ไม่ได้ ชาวบ้านคงไม่ยอม คือมันเป็นประเพณีที่เราทำ"

(ยงยุทธ คุณรา, ผู้ให้สัมภาษณ์, 9 มิถุนายน 2555)

...สมัยก่อนเขาบอกว่าเขาไม่สามารถดำเนินการซื้อควายได้ แต่เขาไปซื้อควายซังกิโฌมาบวงสรวงอย่างนี้ เมื่อ 2-3 ปีก่อน มีกำนันเขาดำเนินการทำอย่างนี้ แล้วปรากฏว่าชาวบ้านเขาบอกว่า คุณทำถูกต้องตามประเพณีที่ปฏิบัติมานะ ควายต้องเป็น ๆ มีหัว ทำไมคุณไม่ทำ ผมในฐานะที่เป็นท้องถิ่น ก็มองเรื่องอัตลักษณ์พวกนี้ คุณทำคุณไม่ต้องกลัว ผมถูกนายอำเภอ ตั้งกรรมการสอบ ประเพณีนี้ถูกห้ามจัดมาครั้งหนึ่งแล้วประมาณปี พ.ศ. 2480 ทางกรมได้ห้ามจัดการเลี้ยงผี พิธีนี้ได้เลิกไปเมื่อเชียงใหม่ตกเป็นของพม่า ได้รู้ฟื้นขึ้นอีก แต่ต่อมาหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 แล้วจึงได้ฟื้นฟูขึ้นอีก ดำเนินตามนี้เรื่อยมา จนมาถึงสมัยที่ผมเป็นนายกเทศบาลเมืองแม่เหียะ สมัยท่านนายกทักษิณ ท่านเป็นคนเชียงใหม่ก็จริง มีคนไปร้องท่านให้ท่านตั้งกรรมการขึ้นมาสอบผม

ผมก็ชี้แจงว่าประเพณี ถือว่าซื้อควายตัวหนึ่งอาจมีความผิด ผมก็บอกว่านี้คือประเพณี ถ้าจะเอานายกขึ้นศาลก็ได้ แต่ประเพณีต้องคงอยู่นะ ตอนนั้นทุกคนก็รู้ เมื่อก่อนเขาไม่รู้ว่าประเพณีนี้คืออะไร ผมถามว่าถ้ามาสร้างพืชสวนโลก ทำไมในซาฟารีทำไมสัตว์ตายทุกวันละ แล้วสุดท้ายเขาก็มาเชื่อ แล้วมาบวบสงฆ์ สุดท้ายก็ต้องเชื่อเพราะพื้นที่ของปู่และย่าและนะ พืชสวนโลกกับในซาฟารีเป็นดินแดนปู่และย่าและ คุณเข้ามาคุณต้องบวบสงฆ์เขา ถ้าคุณไม่บอกเขา เกิดเป็นอาเพศเกิดขึ้น สิ่งที่คุณไม่เชื่อคุณไม่ควรจะลบหลู่ CEO ในซาฟารีที่มาอยู่สมัยก่อนไม่เชื่อ สุดท้ายต้องเชื่อ ต้องยอมจำนนว่าจะทำอย่างไรให้สัตว์ในซาฟารีตายโดยไม่ให้ทราบสาเหตุ หลังจากที่มีเรื่องมีราวกันมา

(ธนวัฒน์ ยอดใจ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 31 พฤษภาคม 2555)

...เมื่อปีหนึ่ง มีปู่ว่าส่งกำนว่าไปให้จัดประเพณีปู่และย่าและ เปิ้ลบอกว่ามันล้าหลัง บ่ทันสมัย โหดร้ายป่าเถื่อน พวกเขาก็ออกมาต่อต้านเฮียกฮ้องให้มีการจัด ปรากฏว่า ปู่ว่าคนอื่นก็ตกเครื่องบินตายแถวเขาที่ปู่และย่าและดูแลอยู่นี่ละ ฮู้ละชนชุก ปู่ได้ดูตูกดูแลคนมาบดี เปิ้ลก็หือจะมาให้เห็นเป็นเงา หือตกใจกลัว

(เฉลิม แก้วสุดใจ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 22 มิถุนายน 2556)

...หือแม่ไปตอบคำถามนายอำเภอว่า เงินแม่ไปตั้งอำเภอ มีแม่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อบต. คน 5 คน รวมกัน เปิดประตูเข้าไป นายอำเภอซักถามแม่ ประวิติจบ ก่อเอ็นว่า เจ้ากอบจัดตามประเพณีแม่เหียะเนอะได้ก่อ แม่ก้ออธิบายไปตามดีเปิ้ลตาม

(บัวเรียว ใจใหญ่, ผู้ให้สัมภาษณ์, 13 พฤศจิกายน 2555)

ระยะสุดท้าย คือ ระยะของความขัดแย้งในช่วงปัจจุบัน ระหว่างปี พ.ศ. 2553 – ปัจจุบัน ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นเป็นความสัมพันธ์ส่วนบุคคลของคนในชุมชน เป็นเรื่องธรรมชาติของสังคมที่มีอยู่ร่วมกันตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปและมีความคิดเห็นหรือทัศนคติที่แตกต่างกัน ชาวบ้านในชุมชนแม่เหียะก็เช่นเดียวกัน มีปัญหากระทบกระทั่ง มีปากเสียงกัน ทะเลาะเบาะแว้งกันเป็นเรื่องธรรมดา อีกทั้งยังมีปัญหาช่องว่างระหว่างวัย ที่คนวัยทำงานย้ายถิ่นที่อยู่ไปทำงานต่างพื้นที่ คนรุ่นใหม่ที่ยังอยู่ที่ชุมชนไม่ฟังคำตักเตือนของคนในชุมชน และมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนในการกระทำ ความผิด เช่น การลักขโมย เป็นต้น เนื่องจากชาวบ้านที่อยู่ในพื้นที่ ส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ ดังคำสัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูล ดังนี้

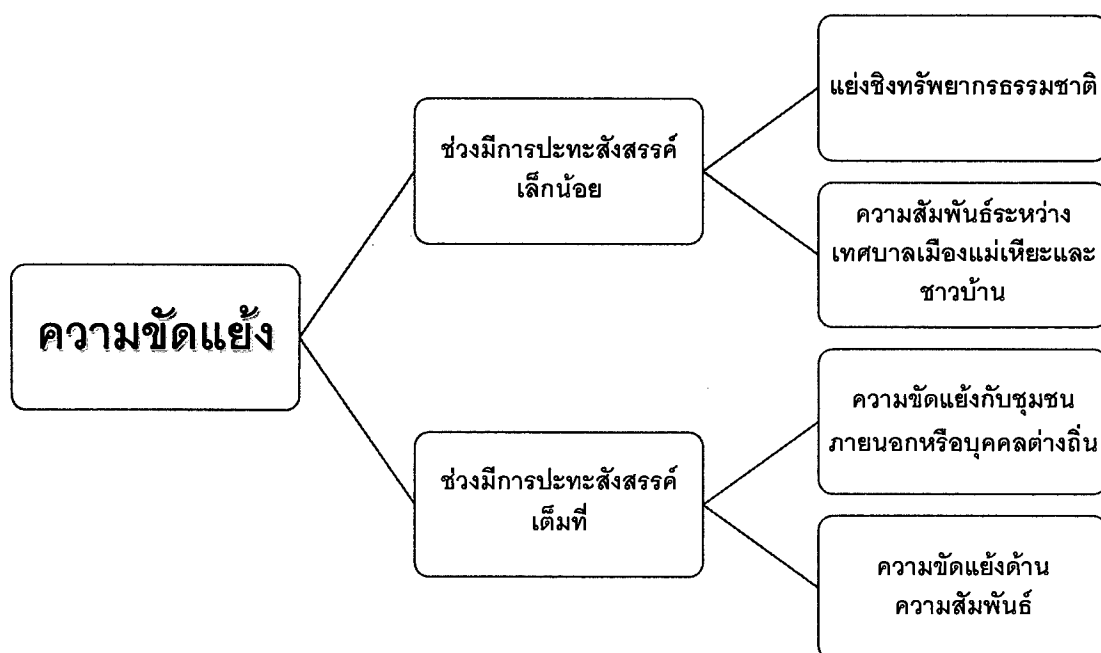
...คนในหมู่บ้าน บางทีมันก็มีเรื่องแบบจาวบ้าน ไม่ใช่มีบ่อย นาน ๆ จะมี กิน เหล้ากินยาอะไรกัน ก็ทะเลาะเบาะแว้งเล็ก ๆ น้อย ๆ ก็มี แต่ก็ธรรมดา

(นันทา เลิศรัตน์, ผู้ให้สัมภาษณ์, 22 มิถุนายน 2556)

....ก่อนจะมีเป็นฟอง เพราะว่าคนรุ่นใหม่มักจะมะค้อยฟังคนรุ่นเก่า คนวัยต่างหากก็ เข้าเมืองไปตำการ เด็กๆ ก็ยังอยู่ในบ้านที่ โดยบางสิ่งบางอย่างคนรุ่นเก่าคิดว่าไว้นะ อย่างเช่นว่าทำตรงนี้ไม่ดีเนอ บางครั้งก็หาคำตอบหือเขาไปได้ ก็เลยเกิดความบ่เชื่อมั่น ถ้าอู้ถึงเรื่องคนสมัยก่อน คนเฒ่าคนแก่ พระสงฆ์องค์เจ้าบอกอันนี้ไม่ดีเนอ เปิ้ลก็บอก ว่าบ่ดี แล้วก็อบได้ถามตอบดีตรงไหน จะต้องหาคำตอบหือเขา ๆ ถึงจะมั่นใจ

(สมนึก พวงขันแก้ว, ผู้ให้สัมภาษณ์, 29 มิถุนายน 2555)

พัฒนาการความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในชุมชนแม่เหียะ ตั้งแต่ช่วงมีการปะทะสังสรรค์กับสิ่ง ไร้ภายนอกเพียงเล็กน้อยและช่วงมีการปะทะสังสรรค์กับสิ่งไร้ภายนอกอย่างเต็มที่ ส่งผลให้เกิด ความขัดแย้งในด้านผลประโยชน์ ความสัมพันธ์และด้านความเชื่อ ซึ่งสามารถสรุปพัฒนาการความ ขัดแย้งได้ตามแผนภาพด้านล่างนี้

ภาพ 1 แสดงพัฒนาการความขัดแย้งในตำบลแม่เหียะ

ส่วนที่ 2 การจัดการความขัดแย้งโดยใช้ประเพณีเลี้ยงดอง

การจัดการความขัดแย้งโดยใช้ประเพณีเลี้ยงดองหรือผีปู่และย่าแสะ เป็นการจัดการความขัดแย้งอย่างสันติวิธีและสร้างสรรค์ โดยปราศจากการใช้กฎหมายหรืออำนาจรัฐในการคลี่คลายความขัดแย้ง ประเพณีเลี้ยงดองหรือผีปู่และย่าแสะสามารถเป็นตัวกลางในการจัดการความขัดแย้ง และสามารถนำไปใช้กับความขัดแย้งในด้านต่างๆ ได้เป็นอย่างดีและประสิทธิภาพ ดังนี้

1. การจัดการความขัดแย้งในช่วงมีการปะทะสังสรรค์กับสิ่งเร้าภายนอกเพียงเล็กน้อย

การจัดการความขัดแย้งในระยะที่ชุมชนพึ่งพาตนเอง เกิดขึ้นจากความต้องการตัดไม้ทำลายป่าของกลุ่มคนในพื้นที่แม่เหียะหรือพื้นที่ใกล้เคียง ซึ่งเป็นความขัดแย้งด้านผลประโยชน์ ประเพณีปู่และย่าแสะได้ทำหน้าที่ในการแสดงอำนาจของสิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติ เป็นสื่อกลางในการจัดการความขัดแย้งผ่านการเล่าขานตำนานเป็นมุขปาฐะและความหมายของสิ่งของที่ใช้กระบวนการในการ จัดประเพณีเลี้ยงดอง รวมไปถึงการแสดงออกของม้าขี่ (เชื่อว่าปู่และย่าแสะใช้เป็นสื่อกลางในการรับของบวงสรวงและสื่อสารกับคนในชุมชน) ซึ่งให้เห็นถึงผลที่จะได้รับเมื่อกระทำความผิด ความเชื่อเกี่ยวกับปู่และย่าแสะของชาวบ้านจะเน้นไปที่เรื่องปู่และย่าแสะผู้ปกป้องรักษาป่าต้นน้ำ ซึ่งสัมพันธ์กับวิถีชีวิตชาวบ้านที่ อดิเตดำรงชีวิตอยู่ในสังคมเกษตร ซึ่งแสดงให้เห็นว่าปู่และย่าแสะในสายตาชาวบ้านมีความเป็น ผีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของท้องถิ่นมาก นอกจากนี้ความเชื่อสำคัญชุดหนึ่งของชาวบ้านก็คือความน่ากลัวหรือความเขินของปู่และย่าแสะ เช่น การลงโทษผู้ที่มาลักเนื้อผู้ที่แอบลักตัดไม้ในดง หรือผู้ที่พูดจาลบหลู่ให้ถึงแก่ชีวิต สิ่งนี้ทำให้ปู่และย่าแสะและพิธีเลี้ยงดองในสายตาชาวบ้านเป็นเรื่องศักดิ์สิทธิ์ และมีความน่ากลัวอยู่ไม่น้อยโดยที่เรื่องเล่าลักษณะนี้ยังคงมีปรากฏอยู่ตลอด

การจัดประเพณีเลี้ยงดองมีความหมาย ชื่อของประเพณีมีความหมายที่แสดงถึงการอนุรักษ์ป่าไม้ ซึ่งคำว่า ดง มีความหมายว่า ป่าไม้ที่อุดมสมบูรณ์ การจัดประเพณีเลี้ยงดองเป็นประจำทุกปี เพราะความเชื่อของคนในหมู่บ้านว่าหากจัดประเพณีเลี้ยงดองปู่และย่าแสะแล้ว ชาวบ้านจะมีความร่มเย็นเป็นสุข ทำให้พื้นที่แม่เหียะมีความอุดมสมบูรณ์ เป็นการรักษาป่าต้นน้ำ เนื่องมาจากคนแม่เหียะในสมัยก่อนประกอบอาชีพเกษตรกรรม และเป็นการรักษาสืบสานประเพณีให้คงอยู่คู่ชุมชน บทบาทของประเพณีเลี้ยงดองผีปู่และย่าแสะ ด้านมุขปาฐะมีบทบาทในการสร้างความน่าเกรงกลัวต่อสิ่งเหนือธรรมชาติ สิ่งลี้ลับที่ไม่สามารถมองเห็น เป็นการควบคุมคนในชุมชนให้มีพฤติกรรมที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ใช้เป็นบรรทัดฐานทางสังคมแทนการใช้กฎหมายในสมัยก่อน ซึ่งส่งผลมาถึงปัจจุบัน ความเกรงกลัวนี้เองจึงทำให้ชุมชนมีความสงบสุข ชาวบ้านไม่กล้ากระทำความผิดและเกิดความเป็นระเบียบในชุมชน ดังคำกล่าวของผู้ให้ข้อมูล ดังนี้

...ประเพณีเลี้ยงดงก็จักเป็นกานฮักษาป่าต้นน้ำ ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของคนแม่เหียะและตำบลรอบข้างสมัยนั้น เพราะทำกานเกษตร ต้องกานหื้อป่าต้นน้ำหื้อคงอยู่ ถ้ามีป่าก้อมีถึงน้ำ ถ้าป่าหมด หมายถึง น้ำหมด กานตีจะทำสิ่งใดก้อตามหื้อผู้คนเนี้ยะได้ระยับยับหยั่งเกี่ยวกับเรื่องความโลภ ความอยากได้ ก่อคือลักษณะกานจะไปตัดต้นไม้ในป่า ถ้าเฮาบทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งขึ้นมา ผู้คนมันก้อปกลั้ว นอกจากกฎหมายบ้านเมืองแล้ว มันปกลั้วเต่างูสังคม หรือว่าความลึกลับ โดยเฉพาะเรื่องปู่และย่าและนี้ ท่านนาเป็น ผู้ตีฮักษาป่าผืนนี้ ฮักษาดันไม้ ฮักษาดันไม้ เพื่อจะหื้อชุมชนคนแม่เหียะเนี้ยะ ได้มีน้ำกินน้ำใช้ในกานทำกานเกษตรเป็นหลัก

(สมนึก พวงขันแก้ว, ผู้ให้สัมภาษณ์, 29 มิถุนายน 2555)

...เมื่อเลี้ยงดงปู่และย่าและ ๆ เป็นยักษ์ที่ดูแลอุทยานสุเทพปุย คือ ดอยสุเทพ และดอยคำ อุทยานแห่งนี้มียักษ์ผู้ดูแลป่า ใครเข้าไปเอาหน่อไม้ เห็ดทอป ใครไปเก็บของป่า สมัยก่อนเขาลือกันว่า ผู้ที่เข้าไปแล้วไม่ได้จุดธูปบอกปู่และย่าและ มักจะมีอันเป็นไป คือตายโดยไม่ทราบสาเหตุ เขาก็ลือกันว่ายักษ์ปู่และย่าและมากิน ดังนั้นคนก็จะมี ความเชื่อเรื่องปู่และย่าและ วัฒนธรรมตัวนี้กำลังก่อเกิดเรื่องของการอนุรักษ์เรื่องของป่าไม้ด้วย คนแม่เหียะคนในพื้นที่เขาจะไม่เข้าบุกรุก เขาจะนับถือปู่และย่าและ เขาจะเข้าไปเก็บเห็ดของป่านั้น เขาจะต้องมีการจุดธูปบอกก่อน

(ธนวัฒน์ ยอดใจ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 31 พฤษภาคม 2555)

...อ้ายนงค์ มันนั่งในดง เห็นคนจะมาตัดไม้หน้าดง ยังบ่ทันได้อ้าปากเอ่ยห้าม ก่เห็นเงาตะคุ่ม ๆ ร่างใหญ่ คล้ายยักษ์ เดินไปทางคนหื้อจะมาตัดไม้ เต้านั้นแหละ พอมัน ขยับออกจากดง รถจันตาย อ้ายนงค์บ่ใช่จะเชื่อตา แต่ก็หื้อมีคนเห็นเป็นฮอยเต๋ายักษ์ เดินไปทางอื่น

(นันทา เลิศรัตน์, ผู้ให้สัมภาษณ์, 22 มิถุนายน 2556)

การจัดการความขัดแย้งที่แฝงอยู่ในความหมายของสิ่งของที่ใช้ในกระบวนการจัด ประเพณีเลี้ยงดง เมื่อเกิดความขัดแย้งขึ้นจำต้องหาสิ่งของที่มีความหมายและสิ่งของที่ผีปู่และย่า และพึงพอใจมาทำการเซ่นไหว้บวงสรวง ทำให้ชาวบ้านเชื่อว่าเมื่อกระทำการเซ่นผีปู่และย่าและ

ด้วยสิ่งของที่มีความหมาย จะทำให้ชาวบ้านมีความอยู่เย็นเป็นสุข ไม่มีความขัดแย้งป่าไม้อุดมสมบูรณ์ ทำการเกษตรได้ดี ฝนตกต้องตามฤดูกาลและผีปู่และย่าและ ผีป่าต่างๆ ก็จะไม่ปกปักรักษาชาวบ้านในตำบลแม่เหียะ ความหมายของสิ่งของที่ใช้ในประเพณีเลี้ยงดงผีปู่และย่าและ มีรายละเอียดดังนี้

ภาพ 2 เมล็ดพืชพันธุ์ที่ใช้การบวงสรวงผีปู่และย่าและ

สิ่งของที่ใช้ในการเซ่นไหว้ผีปู่และย่าและในประเพณีเลี้ยงดง ในส่วนของอาหารคาวหวาน ได้แก่ เมล็ดพืชพันธุ์ 9 ชนิด ได้แก่ ถั่วลิสง งาดำ งาขาว ถั่วเขียว ถั่วดำ ถั่วเหลือง ถั่วแดง ข้าวเปลือก และมะแขว่น ซึ่งเป็นพืชพันธุ์ที่ชาวแม่เหียะใช้ในการทำการเกษตรกรรมในอดีต และตนในแม่เหียะส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม มีความหมายแสดงถึงความอุดมสมบูรณ์ทางอาหาร ต่อมาคือ เลือดและเนื้อชิ้นควาย สื่อความหมายแทนอาหารของยักษ์ กล่าวคือ ในตำนานผีปู่และย่าและกินเนื้อมนุษย์เป็นอาหาร เมื่อผีปู่และย่าและพบพระพุทธรูปเจ้าขอกินเนื้อควายแทนมนุษย์ในหมู่บ้าน ควายจึงเปรียบเสมือนตัวแทนของคน เนื่องจากควายมีความผูกพันกับคนในการทำเกษตรกรรมมาตั้งแต่อดีต สิ่งที่สำคัญ ที่ขาดไม่ได้ คือ ผลไม้ 9 อย่าง ตามฤดูกาล อันประกอบด้วย กล้วย มะพร้าว แตงโม มะม่วง ชมพู ส้ม แก้วมังกร เงาะและมะละกอ โดยจะยึดเอาผลไม้ป่าเป็นหลัก เพื่อแสดงถึงความสมบูรณ์ทางพืชผล และขนมมงคล 9 อย่าง เป็นขนมไทยที่นำไปใช้ประกอบเครื่องคาวหวานในพิธีต่างๆ อันได้แก่ ทองหยิบ ทองหยอด ฝอยทอง ขนมชั้น ทองม้วน ขนมถ้วยฟู เม็ดขนุน ขนมต้มแดง ต้มขาว ซึ่ง ทองหยิบ หมายถึง หยิบจับสิ่งใดให้เป็นเงินเป็นทอง ทองหยอด หมายถึง ความร่ำรวยมีเงินมีทอง ใช้จ่ายอย่างไม่รู้หมดสิ้น ฝอยทอง หมายถึง ความร่ำรวยและการมีชีวิตยืนยาวเหมือนดั่งเส้นฝอยทอง ขนมชั้น มีความหมาย ความเจริญก้าวหน้าขึ้นไปหรือในปัจจุบันก็สื่อถึง

ความหมายของการ ได้เลื่อนยศ เลื่อนตำแหน่ง ทองม้วน มีความหมาย ขอให้มั่งคั่งทรัพย์สินเงินทอง เหลือเก็บ ขนมห้วยฟู หมายถึง ความเจริญรุ่งเรืองเฟื่องฟู เม็ดขนุน หมายถึง การมีคนสนับสนุนหนุนเนื่อง ในการดำเนินชีวิตและในหน้าที่การงานหรือ กิจกรรมต่างๆ ที่ได้กระทำอยู่ ขนมห่มแดง ต้มข้าว สื่อถึงความเคารพบูชา เป็นขนมที่นิยมใช้กันมาตั้งแต่สมัยโบราณจนถึงปัจจุบันพิธีบวงสรวงสังเวทเพชดา ถัดมา คือ เครื่องเซ่นอาหารคาว ได้แก่ ข้าวเปล่า ลาบเลือด ลาบคั่ว ขึ้นเลือด แกงอ่อม น้ำ เหล้าขาว เป็นอาหารที่ชาวบ้านมีความคิดว่าผีปู่และย่าแะจะชอบ เพื่อแสดงถึงความเกรงกลัวในอำนาจเหนือธรรมชาติของผีปู่และย่าแะเช่นกัน นอกจากนี้ ยังมีหมากพลู ยาสูบ หนึ่งกำ (เปลือกไม้) มารวมกันห่อด้วยใบตอง (ใบพลวง) เป็นรูปกรวยแหลมสำหรับตั้งไว้ในถาด หรือสูง เป็นสิ่งของที่ชาวล้านนาบริโภคในชีวิตประจำวัน และในสมัยโบราณข้าวของเหล่านี้เป็นข้าวของที่มีคุณค่ามากในสมัยนั้น เป็นน้ำใจที่คนสมัยก่อนหยิบยื่นให้แก่กัน หมายถึงความสุภาพและการต้อนรับ ดังนั้น วิญญาณของผีปู่และย่าแะ ก็ต้องได้รับด้วย ถือเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้พิธีต่างๆ สมบูรณ์ไม่ว่าจะเป็นการเกิด การตาย หรือการรักษาโรค

นอกจากอาหารคาวหวาน ยังมีเครื่องบูชาผีปู่และย่าแะ ได้แก่ ดอกไม้สีขาว มีกลิ่นหอม ข้าวตอก ดอกไม้ น้ำขมิ้น ส้มป่อย และเทียน ได้แก่ ดอกพุทธรักษา ดอกแก้ว ดอกมะลิ ดอกยี่ปี่ไซสีขาว และดอกกระดังงา ทั้งนี้ไม่ได้เจาะจงว่าเป็นดอกไม้ชนิดใด แต่ขอให้ส่วนใหญ่เป็นสีขาวและมีกลิ่นหอมเพื่อให้ดอกไม้หอม ส่งกลิ่นไปยังผีปู่และย่าแะ ข้าวตอก ดอกไม้ ส้มป่อย และเทียน เป็นเครื่องสักการบูชา แสดงถึงความนอบน้อม เคารพบูชาผีปู่และย่าแะ บายศรีปากชาม 9 ยอด 1 คู่ ใช้ในงานพิธีใหญ่ ๆ บายศรีเทพ 1 คู่ มีความหมายเพื่อสักการบูชา ครูบาอาจารย์ บวงสรวงเทพยดาในทุกๆ พิธีกรรม นอกจากนี้สิ่งที่สำคัญคือเครื่องทรงของปู่แะ ประกอบด้วย ผ้าขาวม้า เลื่อมอ้อยอมกางเกง ส่วนใหญ่มักเป็นสีแดง ซึ่งเชื่อว่าเป็นสีมงคลหรือสีที่บ่ง เนื่องจากชาวบ้านคิดว่าผีปู่แะจะชอบและจะได้ไม่มีสีแดงของเลือดติดให้ดูสกปรกในระหว่างดำเนินพิธีกรรม และเครื่องทรงของย่าแะ ประกอบด้วย กระเจ๊ก หวี เสื้อผ้าฝ้าย ผ้าขึ้น ปิ่นปักผม ต่างหู ตามแบบการแต่งกายของสตรีล้านนาสมัยก่อน เพื่อใช้ในเป็นชุดที่ม้าขี่จะใช้ในประเพณีเลี้ยงดงหรือผีปู่และย่าแะต่อไป เครื่องเซ่นและสิ่งของที่ใช้ในการตั้งของในประเพณีนี้ มีความหมาย ดังบทสัมภาษณ์ของปราชญ์ชาวบ้านผู้ให้ข้อมูล ดังนี้

...เปิดก้อมีไว้อยู่เนอะ คือ พวกซีดีก้อมีแผ่นหลายแผ่นดีเปิดมาทำรายการ ก่อมาทำทุกปีเลย ดีเครื่องสักการะทั้งหลายแหล่ ก่อจะเป็นอันนี้ลูก ก่อนอื่นจะมีขันข้าวตอกดอกไม้ น้ำมันส้มป่อยเนอะ อันนี้เป็นเครื่องบูชาเครื่องสักการะเก่าเลย ตอนนั้นก้อมีบายศรีเทพ บายศรีพรหม บายศรีปากชามนี่นะ บายศรีนี่เป็นเครื่องประกอบเครื่องสักการะเทพพรหม และก้อเจ้าดีเจ้าทางลูกข้าเทวดาทั้งหลายแหล่ ดีเฮามีความเคารพนับถือ พอถึงขวบปีนี้แล้ว ในเมื่อเฮามาสักการะบูชาปู่และย่าและแล้ว เฮาก่อจะต้องมีก้านสักการบูชาเทพอารักษ์ทั้งหลายแหล่ ดีสิงสถิตอยู่ดี ณ เขตตำบลแม่เหียะเฮา เป็นก้านสักการบูชาไปพร้อม ๆ กันเลย ส่วนเครื่องต่อมาทั้งหลายแหล่ก็เกี่ยวกับพืชพันธุ์เมล็ดพันธุ์ 9 อย่าง ก่อคือเกี่ยวกับเรื่องก้านทำกานเกษตร จะมีเมล็ดถั่ว เมล็ดงา จะมีเมล็ดข้าว เฮานั้นทำกานเกษตรเฮาก่อจะมีข้าวเป็นหลักในกานทำนา ดังนั้น ในกานทำไร่ทำสวนก่อจะมีประเภทถั่ว งา ก่อคือเป็นพืชเศรษฐกิจอย่างหนึ่งของคนไทยเฮา โดยเฉพาะถั่วงาทั้งหลายแหล่เป็นพืชเกษตรดีส่งออกข้าว ก่อจะเอาดีเข้าสู่พิธีในกานทำพิธีบวงสรวงแล้ว ก่อจะได้นำพืชพันธุ์อันนี้ ปิ่นองจาวบ้านก้อเอาไปแจกจ่ายกานไป เพื่อจะไปทำหื้อเกิดสิริมงคลในกานทำไร่ทำนา ก่อเหมือนกับมีกานทำในวันพืชมงคล มีกานแลกนาขวัญ ส่วนขนมเครื่องคาวของหวาน ก่อมีขนม 9 อย่าง ขนมนมมงคล ดีจะนำไปเส้นไหว้เนอะ แล้วก้ออาหารคาวก่อจะมีพวกประเภทจิ้นลาบ แก่งอ่อมเนอะ ข้าว น้ำ แล้วก้อมีหมากเมียงบุนหรี ก่อซึ่งเป็นของกินของคนจาวเหนือเฮาอยู่แล้วเนอะ นี่ก้อเอาเข้าไป โดยเฉพาะจิ้นดิบก่อจะได้นำไป ก่อจะทำลักษณะนี้ ก่อจะมีผลไม้ 9 อย่าง ผลไม้มงคลเนอะ ตามสูตรแต่จะหาได้ในฤดูกานต่าง ๆ เป็นผลไม้ป่า ถ้ามันมีผลไม้ป่าในฤดูนี้ ก่อจะเอาผลไม้ป่าเป็นหลัก เพราะมันจะเข้ากับว่าสมัยนั้นเปิ้ลได้กินผลหมากรากไม้จากป่า คือผลไม้ใหม่ ๆ ดีเกิดขึ้นของเฮา มันยังบ่เกิดขึ้นในสมัยนั้น ก่อจะเป็นอย่างอู้ลูก แล้วหลังจากนั้น ก่อจะมีเส้นผ้า เครื่องประดับ พวกแว่น พวกหวี ตุ่มหู แหวน หรือว่าจะมีธมมา 9 โหม อันนี้ก่อจะเตรียมเข้าไปถวายในกานถวาย ก่อคือว่าเฮาเตรียมไว้เปื่อถวายปู่และย่าและเวลาเปิดประทับร่างทรงแล้ว เปิ้ลก่อจะได้สวมใส่เสื้อผ้านี้

(สมนึก พวงขันแก้ว, ผู้ให้สัมภาษณ์, 29 มิถุนายน 2555)

ภาพ 3 เครื่องเซ่นไหว้การบวงสรวงผีปู่แสะย่าแสะ ณ ศาลปู่แสะย่าแสะ บริเวณเชิงดอยคำ

เครื่องเซ่นที่มีความหมายเหล่านี้ต่างถูกจัดเตรียมมาตามความเชื่อและมีนัยสำคัญแฝงอยู่ สิ่งที่ชาวบ้านนำมาเซ่นไหว้เป็นสิ่งที่คิดว่าผีปู่แสะย่าแสะชอบและพอใจ ความสัมพันธ์ของอาหารกับความเกรงกลัวสะท้อนจากการเซ่นไหว้ด้วยอาหารใหญ่ ซึ่งแต่ละปีอาจมีการปรับเปลี่ยนตามฤดูกาล เพื่อเป็นการแสดงออกถึงความเกรงกลัวในอำนาจเหนือธรรมชาติ ผีปู่แสะย่าแสะจะได้ปกปักรักษาป่าต้นน้ำที่หล่อเลี้ยงชาวแม่เหียะมาช้านาน และปกปักรักษาชาวแม่เหียะให้ร่มเย็นเป็นสุข ป้องกันอันตรายและปัญหาต่างๆ ที่จะเข้ามาในชุมชน ทำให้คนอยู่ในกรอบและกฎเกณฑ์ที่ชุมชนตั้งขึ้นจากความเกรงกลัวต่อสิ่งเหนือธรรมชาติ

ยิ่งไปกว่านั้น ม้าขี่ในความเชื่อของชาวบ้านว่าเป็นตัวแทนของผีปู่แสะย่าแสะ จะเป็นลักษณะคล้ายประธานในการเลี้ยงผีโรงเรือนผีปู่ย่าตายาย (โรงเรือนจะสร้างเป็นแบบบ้านหลังเล็ก ๆ มีเสาสี่เสามีชานยื่นออกมาเล็กน้อย มีบันได 3 ขั้น มุงหลังคาด้วยสังกะสีหรือจะมุงด้วยหญ้าคา เรียกว่าการมุงด้วย ทองตึง) มักจะทำพิธีเลี้ยง 3 ปีต่อครั้ง (1 ครั้ง) เครื่องเลี้ยงหรือเครื่องเซ่นในพิธีมีดังนี้ มี ผ้ามาน ช้าง ม้า มีดดาบ เรือ ดอกบัว ขนมเครื่อง กระจาสารท หัวหมู บายศรี 1 คู่ น้ำมะพร้าวอ่อน หมูช่วง ใบตอง 3 ยอด เหล้าขาว หมี่ผัด 3 จาน กล้วยสีนวล กล้วยน้ำว้า อย่างละ 3 หวี มันหมู (ใช้ข้าวเหนียวหนึ่งโหลกกับงายัดเป็นตัวหมูยัดได้ด้วยน้ำอ้อยโหลก) เมี่ยงมอญ ขนมมอญ (ขนมสับดง) ลูกโหนดอกไม้มอญ พะโล้ ไก่ต้มยำ ขนมเปี้ยะแผ่นใหญ่ หมูเผ็ด หมูหวาน ไก่เผ็ด ไก่หวาน ไข่แผ่น กระทงเล็ก ๆ สำหรับใส่เครื่องเซ่น ชันช้าง ซึ่งประกอบด้วยเหล้า ข้าวสาร ใส กระทงรูป 1 ซอง เงิน 30 บาท ชันสำหรับทรง 4 คน ต่อจากนั้นก็นำของทั้งหมดวางบนโต๊ะหน้า

โรงเรือน แล้วคนทรงจะเริ่มทำพิธีอันเชิญวิญญาณผีโรง ผีปู่ย่าผีเจ้าผีนาย และผีจากที่อื่น ๆ มาเข้าร่างทรง เมื่อผีมาเข้าร่างทรงแล้วก็จะเข้าไปกินของต่าง ๆ ที่จัดเตรียมไว้จนอิ่มก็จะออกจากร่างทรง คนทรงก็จะทรงผีอื่นต่อไปเช่นนี้เรื่อย ๆ จนกว่าจะหมด ผีบางร่างที่เข้าคนทรงแล้วเกิดสนุกก็จะลุกขึ้นเต้นหรือมาร้องรำทำเพลงตาม ประสาผี แต่บางร่างจะมากินเฉย ๆ แล้วก็เอาไป เมื่อเสร็จจากการทำพิธีทรงร่างแล้ว จะมีการทำพิธีล่าน้ำ (ลา) โดยเอาของเช่นต่าง ๆ ที่เหลือบนโต๊ะไปวางที่ยอดไผ่ตงที่เตรียมไว้ซึ่งวางไว้ข้างล่าง จากนั้นคนทรงจะเดินไปรอบ ๆ ของที่วางไว้ 3 รอบแล้วเอาของพวกเครื่องใช้ขึ้นวางบนโรงเป็นอันเสร็จพิธี จึงสร้างความตอกย้ำในเรื่องของอำนาจของสิ่งเหนือธรรมชาติเพิ่มมากขึ้น

ความขัดแย้งในระยະที่ชุมชนพึ่งพาตนเอง เกิดขึ้นจากความต้องการตัดไม้ทำลายป่า กระบวนการในการจัดประเพณีเลี้ยงดงสามารถจัดการความขัดแย้งได้ โดยบทบาทของม้าขี่ ผู้ซึ่งชาวบ้านเชื่อว่า เป็นตัวแทนของผีปู่และย่าแสะด้วยการลงทรง มีพฤติกรรมที่น่าเกรงขาม กัดฟัน ขู่วางคำรามอย่างยักษ์เกรี้ยวกราด นัยยะตาแข็งแก่ง เดินหลังค่อมในลักษณะคนแก่ นั่งลงบนควายที่แลแล้ว กินเนื้อควาย ต้มเลือดควาย ต้มเหล้าขาว โยกเขาควายเล่นอย่างสนุกสนานและแสดงขู่วางคำรามเหมือนยักษ์ ฟ้อนรำแสดงถึงความพึงพอใจ กราบพระบฏแกว่งไกวที่เปรียบเสมือนพระพุทธรูปเจ้ายังมีชีวิตอยู่ เมื่อเริ่มพิธี ปู่อาจารย์หรือตั้งเข้าคือคนประกอบพิธีจะทำพิธีอัญเชิญผีปู่และย่าแสะก่อน อื่นๆ โดยมีใจความว่าขอเชิญผีปู่และย่าแสะเป็นเค้า (อ่านว่า เป็นเก้า) คือเป็นประธานของผีทั้งหลาย พร้อมทั้งผีลูกหลานเสนาอำมาตย์ทั้งปวงมารับเครื่องสังเวย และขอให้ผีทั้งหลายช่วยกันดูแลรักษาบ้านเมืองให้อยู่เป็นสุข จากนั้นผีปู่และย่าแสะจะเข้าทรงม้าขี่หรือคนทรง ก็จะแต่งตัวด้วยเสื้อผ้าที่ จัดไว้แล้วอวยชัยให้พรต่าง ๆ ต่อจากนั้นผีในร่างทรงก็จะไปหยิบอาหารจากกระถางในปราสาททั้ง 12 มากินอย่างละเล็กละน้อยพร้อมทั้งดื่มสุราที่จัดไว้ให้ จากนั้นก็ไปนั่งบนหนังควายและโยกหัวควายไปมา พร้อมกับนำเอาเนื้อสดที่แขวนไว้ที่หอดเคียวกันไปด้วย เมื่อเคียวกินเนื้อและดื่มสุราแล้ว ม้าขี่ก็จะนำเอาท่อนไม้มาทำที่เคาะฟันแสดงว่าอิมหน้าสำราญแล้ว และท้ายสุด ม้าขี่จะล้มลงนอนกับพื้นสักครู่หนึ่ง เมื่อผีลาทรงแล้วก็ลุกขึ้นมามีอาการเป็นปกติ

ภาพ 4 ม้าขี่ที่อยู่ในลักษณะของผีปู่แสะย่าแสะกำลังกินควายกิบเพ็งและเหล้าขาว
แทนการกินเนื้อมนุษย์

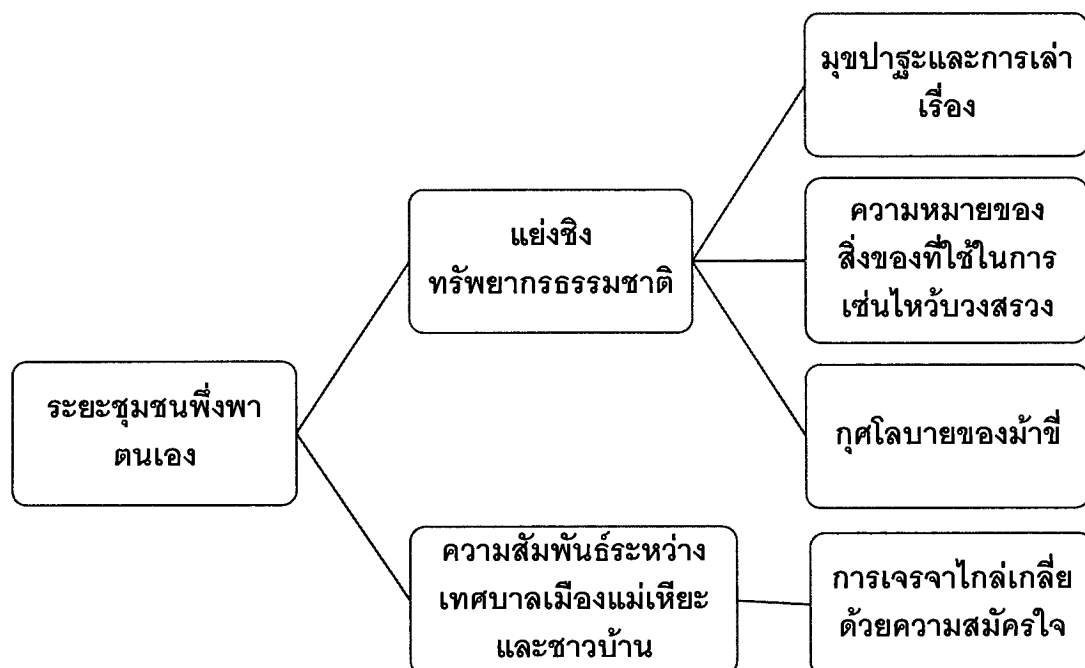
ปีนขึ้นบนต้นไม้และกล่าววอยพรพร้อมให้กุศโลบายแก่ชาวบ้านในตำบลแม่เหียะ
ให้ช่วยกันปกป้องรักษาป่าไม้ให้อุดมสมบูรณ์ หากใครทำลายหรือรุกรานจะมีอันเป็นไป เด็ดร้อนกาย
ใจ อีกทั้งยังให้พรให้น้ำท่าอุดมสมบูรณ์ อยู่กันอย่างร่มเย็นเป็นสุข ไม่มีปัญหาอะไร สิ่งใดที่ดีก็ให้
กลับสู่ชาวบ้านทุกคนที่มา และสิ่งใดไม่ดีผีปู่แสะย่าแสะจะขอรับไว้เอง และทำนายทายทักเกี่ยวกับ
เรื่องราวต่างๆที่จะเกิดขึ้นในชุมชน

ภาพ 5 ม้าขี่กำลังกล่าวกุศโลบายในการรักษาป่าต้นน้ำแก่ชาวบ้านในตำบลแม่เหียะ

คำกล่าวของม้าชี ถือเป็นกุศโลบายอย่างหนึ่งที่ทำให้ชาวบ้านตำบลแม่เหียะหรือผู้ที่มาเข้าร่วมพิธีเกิดความเกรงกลัวต่ออำนาจของผีปู่และย่าและ และยึดถือปฏิบัติตาม กุศโลบายที่ม้าชีบอกกล่าวแก่ชาวบ้านให้รักษาป่าต้นน้ำซึ่งเปรียบเสมือนสายชีวิตของชาวเชียงใหม่ เป็นกลวิธีอันแยบยลที่มีมาช้านาน ในการตักเตือนหรือชี้ให้กลัว กับสิ่งที่เกิดขึ้น เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการตัดไม้ทำลายป่าหรือการทำไม้ดีในชุมชน กุศโลบายเหล่านี้เปรียบเสมือนกฎหมายหรือระเบียบทางสังคมอย่างหนึ่งที่ควบคุมให้คนในชุมชนประพฤติปฏิบัติตามและสร้างความเป็นระเบียบให้แก่ชุมชนโดยปราศจากความขัดแย้ง

จากความขัดแย้งที่มีในชุมชน ด้วยบริบทของสังคมที่เปลี่ยนไปและมีความซับซ้อนมากยิ่งขึ้น ประเพณีเลี้ยงดงหรือผีปู่และย่าและ ยังคงสามารถใช้จัดการความขัดแย้งในชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสามารถสรุปได้ดังภาพข้างล่างนี้

ภาพ 6 แสดงการจัดการความขัดแย้งในระยะชุมชนพึ่งพาตนเองด้วยประเพณีเลี้ยงดง

ในช่วงต่อมาเป็นการจัดการความขัดแย้งในช่วงที่ชุมชนเริ่มมีการปะทะสังสรรค์กับสิ่งเร้าภายนอก ซึ่งเป็นความขัดแย้งด้านความสัมพันธ์ที่เกิดจากการเข้าแทรกแซงการดำเนินพิธีกรรมระหว่างหน่วยงานของรัฐและชาวบ้านในตำบลแม่เหียะ ในครั้งอดีต พิธีการเลี้ยงดงหรือบวงสรวงผีปู่และย่าและ แต่เดิมชาวบ้านจะเป็นผู้ดำเนินการบวงสรวงโดยการเก็บรวบรวมเงินชาวบ้าน 10 – 30 บาท ในการรวบรวมเงินเรียรายเพื่อซื้อควายหนุ่มกับเพ็ง เขาเทียมหนู มาทำการบวงสรวง

ผีปู้และย่าและ และต่อมาของหน่วยงานภาครัฐ คือ เทศบาลเมืองแม่เหียะเข้ามาทำหน้าที่ในการดำเนินการจัดประเพณีและสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินการทั้งหมด เกิดความขัดแย้งว่าหน่วยงานของรัฐเข้ามาบริหารจัดการการดำเนินประเพณีเลี้ยงดง ชาวบ้านจึงเกิดความไม่พอใจว่าทำประเพณีผิดเพี้ยนไปจากแบบโบราณ รวมถึงเรื่องความพยายามแก้ไขปัญหาดังกล่าวต่าง ๆ ของทางเทศบาลเมืองแม่เหียะ เพื่อให้งานออกมาดี ที่แม้จะเป็นเจตนาดีของผู้รับผิดชอบการจัดงาน แต่สิ่งเหล่านี้ ก็ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ไปลดทอนลักษณะความเป็นธรรมชาติของพิธีกรรมแบบชาวบ้านลงไปเรื่อย ๆ จึงเกิดความขัดแย้งขึ้น ส่งผลให้ชาวบ้านไม่ให้ความร่วมมือในด้านอื่นๆ ของเทศบาลเมืองแม่เหียะด้วย จึงทำให้การทำงานของเทศบาลเมืองแม่เหียะมีความยากลำบากมากขึ้น

ประเพณีเลี้ยงดง สามารถเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการจัดการความขัดแย้งระหว่างหน่วยงานของรัฐและชาวบ้านในตำบลแม่เหียะได้ โดยผู้นำทั้งสองฝ่ายมาตกลงคุยกันถึงความขัดแย้งที่เกิดขึ้น คือ ดร.ธนวัฒน์ ยอดใจ นายกเทศมนตรีเมืองแม่เหียะ และ ป้าบัวเรียว ใจใหญ่ ปราชญ์ชาวบ้านที่มีดำเนิการจัดประเพณีมาตลอดเกือบทั้งชีวิต มาตกลงคุยกันถึงประโยชน์ที่จะได้รับจากเทศบาลเมืองแม่เหียะเข้ามาช่วยจัดการชี้ให้เห็นความสำคัญของประเพณีเป็นหลัก โดยทั้งสองฝ่ายมีจุดร่วมเดียวกันคือความต้องการในการจัดประเพณีเลี้ยงดงปูและย่าและ ป้าบัวเรียวก็ไปอธิบายให้คนในชุมชนเข้าใจถึงการเข้ามาบริหารจัดการของเทศบาลเมืองแม่เหียะ จากนั้นก็มีประชุมจัดสรรและแบ่งงานกันทำอย่างเป็นระบบมากขึ้น ดังบทสัมภาษณ์ ดังนี้

...คือจริงๆ แล้วในส่วนความรับผิดชอบของเทศบาล เราก็มีส่วนที่จะต้อง เราเป็นศูนย์กลางในการพัฒนา เราก็จะมีการจัดประชุมคน ชาวบ้าน กำนันผู้ใหญ่บ้าน ประชาชนทั้งหมด ก็ทำให้ได้ทำร่วมกันทุกฝ่าย เพราะเวลาเราจะมีเราก็มีการประชุม มีการวางแผนว่าเราจะทำอะไร วันไหน อย่างไร เวลาเท่าไร ใครจะรับผิดชอบอะไร เหมือนกับชาวบ้านส่วนหนึ่งก็จะมีหน้าที่รับผิดชอบก็คือไปจัดหากระบือ หาโคมา เอาโคที่จะมา โคนั้นก็ต้องไปหาให้มันถูกสุลักษณะที่ตำราเขาบอกว่า อันที่ 1 ต้องเป็นควายดำ อันที่ 2 มีเขาติดหู (อันนี้หายากพอสมควร) แล้วก็เป็นควายที่มีเท้ามีกลีบขาวทั้ง 4 ด้าน เพราะฉะนั้น คนที่รู้จักก็ต้องเป็นผู้มีทักษะ แล้วก็ไปหามา พอหามาได้ก็เวลาจะไปฆ่าก็จะมีคณะกรรมการ เพราะฉะนั้น มันต้องช่วยกันทุกฝ่าย ดังนั้นเทศบาลก็จะเป็นหน่วยงานที่เชิญเขามาประชุมปรึกษาหารือกัน โดยทั้งเทศบาลและชาวบ้านยึดถือประเพณีเลี้ยงดงปูและย่าและเป็นสำคัญ

(ยงยุทธ คุณรา, ผู้ให้สัมภาษณ์, 9 มิถุนายน 2555)

...สวมใจกันทุกบ้าน ปีนี้ข้ายังนายกเป็นคนออกเงินออกทอง ไกลจะเลี้ยงดองหื้อแม่
ไปร่วมประชุมตุ๊กปี...

(บัวเรียว ใจใหญ่, ผู้ให้สัมภาษณ์, 13 พฤศจิกายน 2555)

นอกจากนี้ เทศบาลตำบลแม่เหียะ ยังแสดงความจริงใจในการจัดประเพณีนี้และอนุรักษ์
ให้คงอยู่อย่างเป็นรูปธรรม โดยการรวบรวมข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์และขั้นตอนการจัด
ประเพณีเลี้ยงดองผีปู่และย่าและให้ถูกต้องตามแบบประเพณีโบราณอีกด้วย ดัง바สัมภาษณ์ของ
นายกเทศบาลเมืองแม่เหียะ ดังนี้

...อีกอันหนึ่งหน้าที่ของเทศบาลคือรวบรวมประวัติศาสตร์ข้อเท็จจริงแล้วก็ทำให้มัน
ถูกรอบถูกแบบตามประเพณีโบราณที่ดำเนินการทำ งานโบราณประเพณีโบราณต้องมี
กลองแะที่เป็นการอันเชิญผ้าบท ก็มีเหลืออยู่เข้าพ่อครูศรีไว กาไว ที่เป็นนักคิดป็น
ลำนนาที่เขามีกลองอยู่ เขาเรียกว่ากลองแะ ตอนนีเขาไปประยุกต์เป็นกลองแะนะครับ
ลำนนาเข้ามาเพื่ออันเชิญผ้าบท หรือขณะที่ทรงเจ้ามีความคึกคื่นและน่าสะพรึงกลัวขึ้น
เราอยากจะกลับไปอยู่ในสมัยโบราณ จริงๆ เพราะเป็นพิธีอันศักดิ์สิทธิ์ ผู้สูงอายุก็ยังมี
ส่วนหนึ่งที่เขาจะต้องไปดำเนินเอาข้าวตอกดอกไม้ไป หรือน้ำมันส้มป่อยไปพรมที่ของ
ผ้าบท แต่เราพยายามที่เทศบาลดำเนินการพยายามจะไม่ให้น้ำมันถูกผ้า เพราะน้ำที่เขา
มีขมมันจะไปกัดผ้า พยายามจะมีการทำนอก แล้วก็เทศบาลก็ทำกลองใส่ผ้าบทให้
รักษาอย่างดี เพราะไม่อยากให้สูญหาย อีกอย่างหนึ่งเทศบาลกำลังดำเนินการทำ เรา
ได้ให้สภาวัฒนธรรมเป็นตัวกลางในการทำ โดยจะมีองค์กรสภาวัฒนธรรมองค์กรต้องมี
คนทำ เราจะเป็นพี่เลี้ยงต้องสนับสนุนให้อัตลักษณ์นี้คงอยู่ ถ้าในส่วนของท้องถิ่นเข้ามา
ดำเนินการมันจะทำพิธีเพี้ยนไป เราจะทำให้มันเป็นรูปแบบโบราณจริง ๆ เราศึกษาเรามี
การเสวนาและสรุปวิธีการทั้งหมด โดยให้ผู้เฒ่าผู้แก่ พระเก่า ๆ หรือคนที่รู้จริง ๆ เรา
บันทึกไว้เพื่อทำให้เป็นรูปแบบจริง ๆ ในสมัยโบราณ แต่ที่เราอาจจะผิดเพี้ยนไปในสมัย
โบราณก็คือ งานนี้เป็นงานไม่ได้เปิด เป็นงานที่เราู้กันในสังคม แต่เราไม่สามารถปิดกัน
สื่อได้ แต่เดี๋ยวนีเราเปิดให้สื่อเข้ามา

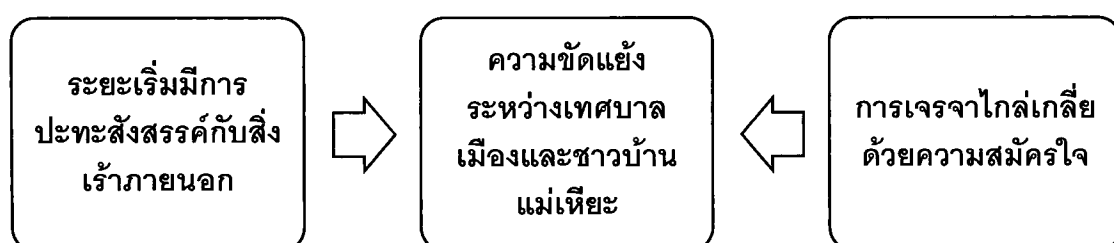
(ธนวัฒน์ ยอดใจ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 31 พฤษภาคม 2555)

ในปัจจุบัน ความขัดแย้งระหว่างเทศบาลตำบลแม่เหียะและชาวบ้านในตำบลแม่เหียะ มีความสัมพันธ์ที่ดีขึ้น เนื่องจากการปรับตัวเข้าหากันและการแบ่งหน้าที่อย่างเหมาะสมและลงตัวจึงสามารถร่วมกันและชาวบ้านตำบลแม่เหียะก็ให้ความร่วมมือในการดำเนินงานด้านต่างๆ มากขึ้น ด้วยมีความเห็นพ้องกันว่าทำเพื่อการรักษาประเพณีดั้งเดิมให้คงอยู่และไม่ผิดเพี้ยนไปจากการจัดตามแบบโบราณ ดังคำบอกเล่าของผู้ให้ข้อมูล ดังนี้

...การแสดงออกของทุก ๆ หมู่บ้าน ตำบลแม่เหียะมันมี 10 หมู่บ้าน พอถึงเทศกาลเหล่านี้ ผู้คนก็จะไปร่วมกัน ไม่ว่าจะเป็นกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ไม่ว่าจะเป็นองค์กรเครือข่ายต่าง ๆ ก็จะไปร่วมกัน บ้างก็ช่วยกันตัดแต่ง แต่ละคนก็ทำให้เกิดความสามัคคีกัน แล้วก็ชาวบ้านพอถึงเวลานั้นก่อนที่จะมีงานวันสองวัน ก็ไปช่วยกันถางสถานที่ ได้ไปดูเทศบาลเราต้องสนับสนุน สภาวัฒนธรรมก็ไปดำเนินการ ก็คือทำให้เกิดความสามัคคีว่าเป็นชุมชนที่เราจะต้องรักษาประเพณีดั้งเดิมปู่ย่าตายาย เราสืบทอดกันมา ถึงจะเป็นชุมชนต้นแบบ ชุมชนที่เข้มแข็งและมีเอกลักษณ์เป็นของตัวเอง

(ยงยุทธ คุณรา, ผู้ให้สัมภาษณ์, 9 มิถุนายน 2555)

การจัดการความขัดแย้งระหว่างหน่วยงานของรัฐและชาวบ้านในชุมชนแม่เหียะ ประเพณีดั้งเดิมก็ยังคงสามารถเชื่อมโยงค่านิยมที่มีร่วมกัน เพื่อดำเนินการทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่มีเป้าหมายร่วมกันให้ประสบความสำเร็จได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถสรุปได้ตามภาพข้างล่างนี้

ภาพ 7 แสดงการจัดการความขัดแย้งในช่วงที่ชุมชนเริ่มมีการปะทะสังสรรค์กับสิ่งเร้าภายนอก

2. การจัดการความขัดแย้งในช่วงมีการปะทะสังสรรค์กับสิ่งเร้าภายนอกอย่างเต็มที่

การจัดการความขัดแย้งในระบอบที่ชุมชนมีการปะทะสังสรรค์กับสิ่งเร้าภายนอกอย่างเต็มที่ อันได้แก่ สื่อต่างๆ ที่เป็นตัวกระตุ้นก่อให้เกิดความขัดแย้งด้านความเชื่อระหว่างคนในชุมชนแม่เหียะและบุคคลต่างถิ่นหรือบุคคลนอกพื้นที่ และกล่าวว่าเป็นการทารุณสัตว์ ป่าเถื่อน ด่าทอและประณามการจัดประเพณีนี้ จึงทำให้ชาวบ้านไม่พอใจและออกมาเรียกร้องความเป็นธรรมเทศบาลเมืองแม่เหียะและชาวบ้านร่วมมือกันส่งเสริมและสร้างความเข้าใจแก่ผู้ที่ย้ายเข้ามาอยู่ต่างถิ่น เพื่อลดความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในตำบลแม่เหียะ และทำการประชาสัมพันธ์สร้างความเข้าใจอันดีแก่สื่อมวลชน หน่วยงานภาครัฐทุกแขนง ให้เข้าใจถึงรากเหง้าของชุมชนว่าเป็นอัตลักษณ์ที่ควรค่าแก่การทำนุบำรุงและอนุรักษ์ไว้ และเทศบาลเมืองแม่เหียะสร้างความไว้วางใจให้แก่ชาวบ้านว่าได้ทำความเข้าใจเพื่อจะยังรักษาประเพณีให้คงอยู่ ประเพณีเลี้ยงดงจึงเปรียบเสมือนเป็นเครื่องมือที่จะประสานความร่วมมือของคนในชุมชนเพื่อลดความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในชุมชน และการเข้ามามีบทบาทนำขององค์การบริหารส่วนตำบลประมาณปี พ.ศ. 2540 ในฐานะผู้จัดงาน อาจเป็นปัจจัยในการแก้ไขปัญหาคือความขัดแย้งของชาวบ้านแบบเดิมและช่วยต่ออายุพิธีกรรมดังกล่าวให้คงอยู่ต่อมาอัตลักษณ์ จากคำกล่าวของนายกเทศมนตรีเมืองแม่เหียะ ดังนี้

...ความเชื่อ ในศรัทธา มันไม่สามารถเข้าไปบังคับได้ ว่าใครจะเชื่อหรือศรัทธา มันเกิดจากที่เข้าไปเรียนรู้เข้าไปอยู่ในกระบวนการเกิดความเชื่อว่าเป็นและยาและมีจริงนะ แล้วก็เราพยายามจะให้ดำเนินการในชุมชนแม่เหียะ เดียวนี้เรากลายเป็นชุมชนหนึ่งละ แล้วก็จะมีชุมชนส่วนหนึ่ง ซึ่งชุมชนดั้งเดิมยังคงอัตลักษณ์ไว้อยู่ แต่ชุมชนที่ย้ายถิ่นฐานมาอยู่ใหม่ อย่างหมู่บ้านจัดสรร ไม่ว่าจะเป็นแลนด์แอนด์เฮาส์ ซ้อบ้านราคา 18 ล้านมาอยู่ หรือกุลพันธิวิลล์ หรือ อิมเพอเออ หรือหมู่บ้านปรานต์ มีคนเยอะแยะที่มาจากแม่เหียะ แต่ 2 ส่วนนี้ เราพยายามให้เขาได้เข้ามารับรู้ในกระบวนการชุมชนอยู่ ชุมชนใหม่ก็ไม่มี ความขัดแย้ง เพราะตอนนี้เทศบาลแม่เหียะ เราตั้งกรรมการขึ้นมาจัดสรรทั้งหมดงานนี้ก็ประชุมเขาแล้วก็ชี้แจงโดยสื่อ วิธีการ อธิบายเหตุผล ให้เขาว่าคุณอยู่ในเมืองแม่เหียะ คุณไม่อยากจะอยู่เพราะว่าคนแม่เหียะทำอะไรที่ทารุณกรรมสัตว์ ให้เขามีความเชื่อว่ามันเป็นเรื่องของกระบวนการที่เป็นอัตลักษณ์ท้องถิ่น ซึ่งเราจะมี ความภาคภูมิใจ อัตลักษณ์ท้องถิ่นเป็นสิ่งที่เขาถือปฏิบัติมา แล้วมันแฝงไปด้วยกุศโลบายหลายอย่างในเรื่องของงานเลี้ยงดง ประเพณีก็เปรียบเสมือนการที่เชื่อมโยงคนในชุมชนไว้ด้วยกัน

(ธนวัฒน์ ยอดใจ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 31 พฤษภาคม 2555)

ต่อมาในระยะที่มีการปะทะสังสรรค์กับสิ่งเร้าภายนอกอย่างเต็มที่ ภายในชุมชนเองก็เกิด การปะทะสังสรรค์เช่นเดียวกันในเรื่องของความสัมพันธ์ การจัดการความขัดแย้งในระยะนี้มุข ปาฐะเกี่ยวกับผีปู่และย่าและที่เป็นนับถือและเคารพถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมืออีกครั้งหนึ่ง อีกทั้งเป็น เครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ เป็นศูนย์รวมทางจิตใจของคนในตำบลแม่เหียะ และมีผลผูกพันกับการ ดำรงชีวิตประจำวัน ตั้งแต่การเลี้ยงเด็กที่มีการใช้กุศโลบายและมุขปาฐะเกี่ยวกับผีปู่และย่าและ ให้ เด็กหรือวัยรุ่นในหมู่บ้านเกิดความเกรงกลัวต่อสิ่งลี้ลับและไม่กล้าทำอะไรไม่ดี การจัดการความ ขัดแย้งระยะที่ 4 ด้านความสัมพันธ์ส่วนบุคคลของคนในชุมชน ที่มีการกระทบกระทั่ง หรือ ทะเลาะ เบาแว้งกันในชุมชน เล็กๆ น้อยๆ ที่เกิดการผิดใจกัน ผีปู่และย่าและมีส่วนช่วยลดความขัดแย้งโดย ใช้ความเกรงกลัวในอำนาจของสิ่งเหนือธรรมชาติสามารถลดความขัดแย้งลง โดยหากมีใคร ทะเลาะกัน ชาวบ้านก็จะบอกว่าให้เกรงใจผีปู่และย่าและ ความรุนแรงที่เกิดขึ้นก็จะลดน้อยลง หรือ ใครต้องการให้ผีปู่และย่าและช่วยเหลือก็ไปบนบานสานกล่าว ขอพร อีกทั้งประเพณีเลี้ยงดงก็เป็น สื่อในการจัดการความขัดแย้งโดยการอาศัยความร่วมมือ ในส่วนของกระบวนการจัดเตรียม ประเพณีปู่และย่าและ ผู้คนในหมู่บ้านก็จะชวนทุกคนมาร่วมกันจัดเตรียมสิ่งของ เพื่อเป็นสิริมงคล และเชื่อว่าคนที่มีส่วนร่วมในการดำเนินงานจะมีแต่ความสุขความเจริญ การมีส่วนร่วมเริ่มตั้งแต่ การสนับสนุนเงินในการซื้อควายและเครื่องเซ่นไหว้ การนำอาหารหม้อมาร่วมทำบุญ การลงแรง ช่วยงาน ก่อนถึงวันงานทุกคนจะมารวมกันที่บ้านของป้าบัวเรียวเพื่อแบ่งหน้าที่ ผู้ชายเข้ามามีส่วน ร่วมในการจัดพิธีต่างๆ ได้แก่ การจัดสถานที่ ถางหน้า จัดห่อผ้าชี ห่อผี 12 ห่อ จัดลานบวงสรวง ผู้หญิงมีหน้าที่ในการจัดเตรียมเครื่องเซ่นไหว้และข้าวของต่างๆ ที่ใช้ในการดำเนินพิธีกรรม จัดเตรียมอาหารเพื่อเลี้ยงชาวบ้านทำของเซ่นไหว้ กระทงใส่ของเซ่นประมาณ 500 กระทง ดัง คำกล่าวของนายสมนึก พวงขันแก้ว ปราชญ์ชาวบ้าน ที่อธิบายว่า

...บ้านป้าบัวเรียวก่อนจะเป็นที่ตั้งเครื่องเส้นไหว้บวงสรวงภายในบริเวณพิธีที่ตั้ง ก่อน จะเป็นเครื่องเส้นไหว้บวงสรวง เช่น เครื่องสักการบูชาในพิธี เครื่องบวงสรวงแต่ละห่อ ๆ 12 ห่อ อันนั้นป้าบัวเรียวจะเป็นผู้รับผิดชอบตรงนั้น ส่วนที่บ้านอ้ายสมนึก ก่อรับผิดชอบ เกี่ยวกับเรื่องเครื่องเส้นไหว้บวงสรวง ณ ที่ศาลปู่และย่าและ แล้วก่อเครื่องประกอบพิธี ทางศาสนาในพิธีทางศาสนา เช่น เครื่องถวายจตุปัจจัยแด่พระสงฆ์ แล้วเครื่องประกอบ พิธีกันทั้งหลายแหล่ ในปะรำพิธีสงฆ์ อันนี้ก่อจะมีอยู่ 2 ตี ส่วนบ่อจ่ายก็จะไปเตรียม สถานที่เลี้ยงดงให้พร้อม

(สมนึก พวงขันแก้ว, ผู้ให้สัมภาษณ์, 29 มิถุนายน 2555)

จะเห็นได้ว่า การจัดประเพณีเลี้ยงดงในขั้นตอนของการเตรียมการ จะต้องอาศัยความร่วมมือในการทำงานทั้งหมู่บ้าน ผู้ที่เคยผิดข้อหมองใจกันก็จะทิ้งความคับข้องใจต่างๆ นานา เพื่อมาร่วมกันช่วยทำงาน เตรียมงานให้สำเร็จลุล่วง หลังจากการดำเนินการเตรียมของเสร็จสิ้นลง ความขัดแย้งด้านความสัมพันธ์ก็ลดน้อยลงหรือแทบจะหายไป ซึ่งเป็นการประสานความร่วมมือของคนในชุมชน ซึ่งและทุกคนมีจุดมุ่งหมายในสิ่งเดียวกัน มีความต้องการเดียวกันคือความอุดมสมบูรณ์ของป่าต้นน้ำที่หล่อเลี้ยงชีวิตชาวแม่เหียะ ความสงบสุขในชุมชนและไม่มีความขัดแย้งในอนาคตอันใกล้ ขณะเดียวกัน ประเพณีเลี้ยงดงก็เป็นกลไกในการลดความตึงเครียด ความกังวลร่วมกันของคนในชุมชนแม่เหียะ มีคุณภาพและดำเนินต่อไปได้

ในการดำเนินประเพณีเลี้ยงดง บทบาทของการเป็นปราชญ์ชาวบ้านผู้มีความรู้ด้านประเพณีและเป็นตระกูลที่ได้รับการมอบหมายให้เป็นผู้สืบทอดการตั้งของ ป่าบัวเรียว ใจใหญ่ ซึ่งเป็นผู้อาวุโสในหมู่บ้าน ปัจจุบันอายุ 80 ปี และเป็นผู้เตรียมข้าวของเครื่องเซ่นเพื่อใช้ในการเลี้ยงผีมาแล้วถึง 3 ชั่วรุ่น ตั้งแต่รุ่นยายทวด ยาย และแม่ของป่าบัวเรียว ซึ่งถือได้ว่าเป็นผู้ที่มีความน่าเชื่อถือในหมู่บ้าน เปรียบเสมือนตัวแทนของผีปู่และย่าและในการดูแลความสงบสุขของผู้คนในชุมชน เมื่อมีปัญหาเกิดขึ้น ป่าบัวเรียวก็จะเป็นคนกลางช่วยเจรจาให้คลี่คลายลงได้ ดังคำกล่าวนันทา เลิศรัตน์ ชาวบ้านหมู่ 3 ที่กล่าวว่า

...พอใครมีปัญหากัน ก่อนตั้งวันงานก็ต้องปะกัน ต้องทำงานช่วยกัน มันก็ลดความ
 แสงของความโกรธลง บางคนก็หือกันว่ามาทำได้นุญ อโหสิกันไป กลับมาปะ มาคุยกันได้
 เหมือนเดิม ป่าบัวเรียวก็เหมือนญาติผู้ใหญ่ในหมู่บ้าน ใครมีปัญหากันก็จะสั่งจะสอน
 เอ๊ย เปิ้ลก็ฟังกันเน้อ

(นันทา เลิศรัตน์, ผู้ให้สัมภาษณ์, 22 มิถุนายน 2556)

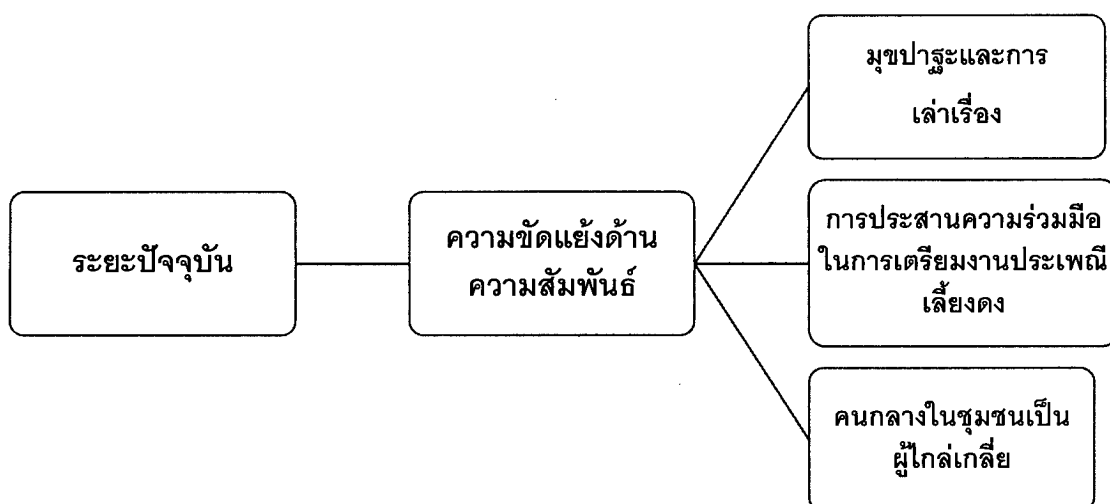
ในแง่ของความขัดแย้งที่เกิดขึ้นจากช่องว่างระหว่างวัย ทำให้เด็กหรือวัยรุ่นมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนไปในทางที่ผิดหรือไม่ถูกไม่ควร อันเป็นผลมาจากความเจริญของสื่อและเทคโนโลยีที่เข้ามามีบทบาทมากขึ้นในชีวิตประจำวัน ผู้ใหญ่ในชุมชนแม่เหียะ จึงใช้มุขปาฐะเล่าขานตำนานและประสบการณ์ที่เคยพบ ความน่าเกรงขามของผีปู่และย่าและให้เด็กและวัยรุ่นเกิดความเชื่อ และความเกรงกลัวต่อสิ่งลี้ลับและอำนาจเหนือธรรมชาติ และชี้ให้เห็นว่าผีปู่และย่าจะมีความสัมพันธ์กับคนในชุมชน เป็นสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจของคนในชุมชน เพื่อเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่เบี่ยงเบนไปในทางที่ไม่ถูกต้องให้อยู่ในกรอบของสังคม ทั้งนี้ เทศบาลเมืองแม่เหียะได้มีนโยบายส่งเสริมการสืบ

สถานประเพณีเลี้ยงดองให้แก่คนรุ่นใหม่ โดยส่งเสริมให้โรงเรียนและนักเรียนมีส่วนร่วมในการดำเนิน ประเพณีเลี้ยงดอง เพื่อปลูกจิตสำนึกการรักษาทรัพยากรท้องถิ่นและเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของ ตนเอง ดังบทสัมภาษณ์ ดังนี้

...ตั้งแต่สมัยเป็นเด็ก ลืมตาขึ้นมาจำความได้ 7 ขวบ ก็ไม่เห็นละ ได้ยิน ตอน แรกเราอาจจะไม่ได้ไปสัมผัส แต่เราจะมีงานเลี้ยงดอง แต่ก่อนเราจะเห็นผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำชุมชน เขาเคาะกะโหลก อาทิตยหน้าจะมีงานเลี้ยงดอง ใครจะร่วมทำงานบุญ เอา เงินไปร่วมสมทบทุนเลี้ยงดอง เลี้ยงบุญและยาและบ้าง เราก็เห็นพิธีการกระบวนการ แล้วก็มาเห็นประเพณีจริง ๆ ก็ช่วงเป็นหนุ่มละ ก็เชื่อมาตลอด กลุ่มเยาวชนในชุมชนก็ รวมกลุ่มเยาวชนขึ้นมากลุ่มหนึ่ง จิตอาสา เขาก็ดำเนินการเรื่องนี้อยู่ พยายามให้เขาไป ศึกษา ให้เขาไปสัมผัส เพราะเยาวชนกลุ่มนี้ก็จะไปเชื่อมโยงเรื่องการรักษาลำห้วยแม่ เหียะในเรื่องของสิ่งแวดล้อม ในการจัดประเพณีปูและยาและ เราก็ให้นักเรียน เยาวชน เข้ามามีส่วนร่วมด้วยเช่นกัน

(ธนวัฒน์ ยอดใจ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 31 พฤษภาคม 2555)

การจัดการความขัดแย้งโดยใช้ประเพณีเลี้ยงดอง หรือ ผีปูและยาและ ที่ได้กล่าวมาข้างต้น สามารถเป็นเครื่องมือในการจัดการความขัดแย้งในระดับชุมชนได้เป็นอย่างดี ซึ่งค่านิยมที่มีร่วมกัน ในชุมชนสามารถยึดโยงความสัมพันธ์ของคนในชุมชนไว้ อีกทั้งยังเป็นการถ่ายทอดภูมิปัญญาไปสู่ คนรุ่นใหม่ในทางอ้อม ได้เป็นอย่างดี สามารถสรุปได้ตามภาพข้างล่างนี้

ภาพ 8 แสดงการจัดการความขัดแย้งด้วยประเพณีเลี้ยงดองในระยะปัจจุบัน

ส่วนที่ 3 ผลจากการจัดการความขัดแย้งโดยใช้ประเพณีเลี้ยงดอง

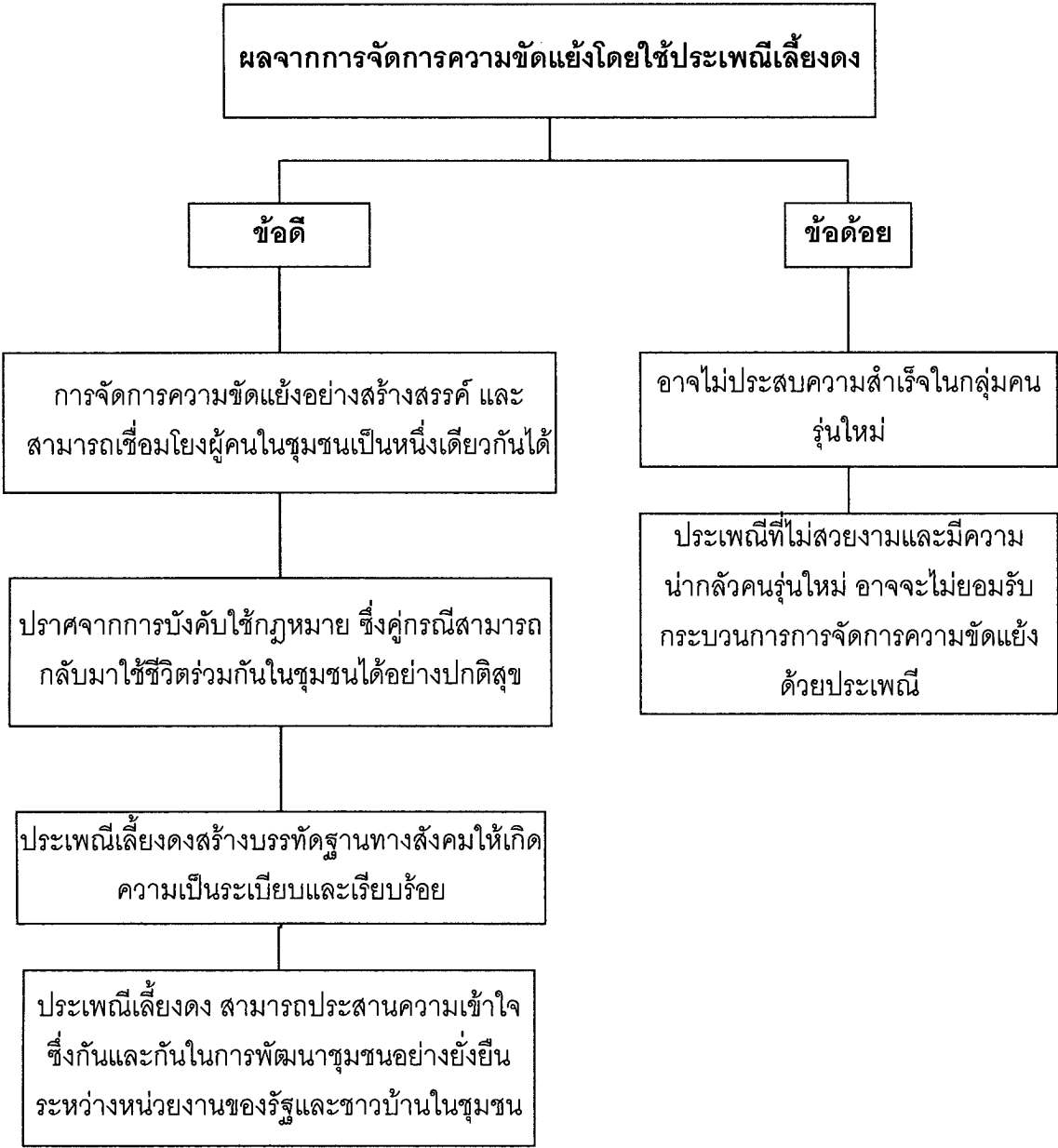
เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีความเป็นอัตลักษณ์และฝังรากเหง้าอยู่ในสังคมไทยมาเป็นเวลานาน ทศนะต่อความขัดแย้งเป็นเรื่องที่แตกต่างกันไปในแต่ละวัฒนธรรมและ ส่งผลให้มีวิธีการจัดการความขัดแย้งที่ต่างกันออกไปด้วย ซึ่งในแต่ละพื้นที่ชาวบ้านมีวิธีการจัดการความขัดแย้งด้วยวิธีของพวกเขาเอง โดยต้นทุนทางสังคมที่มีอยู่ มาจากพื้นเพ รากฐานความรู้ การสั่งสมประสบการณ์ การลองผิดลองถูก ที่ชาวบ้านได้รับการถ่ายทอด สั่งสมมาจากบรรพบุรุษและสามารถปรับประยุกต์และพัฒนาตามสภาพสังคมที่เปลี่ยนไป อีกทั้งวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีก็พัฒนาเจริญก้าวหน้าตามลำดับ โดยผ่านการสังเกต ทดลองใช้ เลือกรสและถ่ายทอดสืบต่อมาทั้งทางตรงและทางอ้อม การใช้ประเพณีเลี้ยงดองในการจัดการความขัดแย้ง เป็นภูมิปัญญาที่เกิดขึ้นนั้นมีความสัมพันธ์และเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างคนกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ หรือสิ่งเหนือธรรมชาติที่ไม่สามารถสัมผัสได้ ซึ่งมีทั้งข้อดีและข้อด้อยจากจัดการความขัดแย้งด้วยประเพณีเลี้ยงดองสามารถสรุปได้ดังต่อไปนี้

ข้อดีของการจัดการความขัดแย้งด้วยประเพณีเลี้ยงดอง เป็นการจัดการความขัดแย้งอย่างสร้างสรรค์ และสามารถเชื่อมโยงผู้คนในชุมชนเป็นหนึ่งเดียวกันได้ โดยเอาเหตุผลเป็นที่ตั้งและเชื่อมโยงเข้ากับเรื่องราวของบรรพบุรุษ โดยปราศจากการบังคับใช้กฎหมาย ซึ่งคู่กรณีสามารถกลับมาใช้ชีวิตร่วมกันในชุมชนได้อย่างปกติสุข อีกทั้งกุศโลบายแฝงอยู่ในประเพณี เป็นการพึ่งตนเองได้ด้วยการใช้ภูมิปัญญาที่มีในท้องถิ่น เป็นการเสริมศักยภาพ ต้นทุนเดิมของชุมชน ให้ชุมชนท้องถิ่นสามารถพึ่งตนเองได้ด้วยการใช้ภูมิปัญญาที่มีอยู่อย่างสอดคล้องกับสภาพทางธรรมชาติแวดล้อม ไม่เป็นภาระแก่สังคม และสามารถใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการแก้ปัญหาชุมชนท้องถิ่นของตนได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ นอกเหนือจากการใช้ประเพณีเลี้ยงดองเพื่อจัดการความขัดแย้งยังสามารถใช้ประเพณีเลี้ยงดองสร้างบรรทัดฐานทางสังคมให้เกิดความเป็นระเบียบและเรียบร้อย อีกทั้งประเพณีเลี้ยงดอง สามารถประสานความเข้าใจซึ่งกันและกันในการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน ระหว่างหน่วยงานของรัฐและชาวบ้านในชุมชน เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน รักษาอัตลักษณ์และรากเหง้าของชุมชนให้คงอยู่

ข้อด้อยของการจัดการความขัดแย้งด้วยประเพณีเลี้ยงดอง เกิดจากสภาพสังคมและบริบททางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป คนรุ่นใหม่ได้รับอิทธิพลจากสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป อีกทั้งวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีที่มีความเจริญก้าวหน้า ซึ่งสามารถพิสูจน์ได้ ส่งผลให้มีความคิดเห็นแตกต่างจากคนรุ่นก่อนในเรื่องสิ่งลึกลับเหนือธรรมชาติ การความขัดแย้งด้วยประเพณีเลี้ยงดอง อาจไม่ประสบความสำเร็จในกลุ่มคนรุ่นใหม่ อีกทั้งกระบวนการในการจัดประเพณีเลี้ยงดอง เป็น

ประเพณีที่ไม่สวยงามและมีความน่ากลัว คนรุ่นใหม่ อาจจะไม่ยอมรับกระบวนการการจัดการความขัดแย้งด้วยประเพณีนี้

จากการใช้ประเพณีเลียดงในการจัดการความขัดแย้ง พบว่ามีข้อดีและข้อด้อย คนในชุมชนต้องเรียนรู้ที่จะปรับตัวตามพลวัตทางสังคมที่เปลี่ยนไปด้วยเช่นกัน สามารถสรุปได้ดังภาพข้างล่างนี้

ภาพ 9 แสดงผลจากการจัดการความขัดแย้งโดยใช้ประเพณีเลียดง